

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Michaela Trytová

Postavení státního zástupce v trestním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Postavení státního zástupce v trestním řízení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Praze dne 23. února 2011

.....

Michaela Trytová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CS.c., za obětavou pomoc, rady i ochotu a trpělivost při zpracování diplomové práce.

OBSAH

Úvod.....	6
1. Teoretická východiska	7
1.1. Historie veřejné žaloby	7
1.1.1. Stručný vývoj veřejné žaloby ve světě	7
1.1.2. Vývoj veřejné žaloby v českých zemích	10
1.2. Právní úprava státního zastupitelství v České republice	12
1.3. Soustava státního zastupitelství	13
1.4. Obecně k postavení státního zástupce v trestním řízení	13
1.4.1. Trestní řízení.....	13
1.4.2. Státní zástupce v trestním řízení	15
1.4.3. Základní zásady trestního řízení ve vztahu k činnosti státního zástupce	16
2. Postavení státního zástupce v jednotlivých stadiích trestního řízení.....	20
2.1. Přípravné řízení	20
2.1.1. Postavení státního zástupce v přípravném řízení	20
2.1.2. Vyšetřování prováděné státním zástupcem.....	24
2.2. Předběžné projednání obžaloby	26
2.3. Hlavní líčení.....	28
2.4. Opravné řízení.....	33
2.4.1. Odvolání	35
2.4.2. Stížnost.....	36
2.4.3. Odpor	38
2.4.4. Dovolání	38
2.4.5. Stížnost pro porušení zákona	40
2.4.6. Obnova řízení	41
2.5. Vykonávací řízení.....	42
2.5.1. Postavení státního zástupce ve vykonávacím řízení	43
2.5.2. Dozor státního zástupce nad dodržováním právních předpisů v místech, kde je omezována osobní svoboda	45

<i>Závěr a úvahy de lege ferenda</i>	47
<i>Shrnutí.....</i>	50
<i>Syllabus</i>	51
<i>Seznam použitých zdrojů.....</i>	52
Monografie	52
Články.....	53
Právní předpisy.....	54
Pokyny obecné povahy nejvyššího státního zástupce.....	55
Internetové stránky	55
Judikatura	55

Úvod

Státní zástupce je podstatným článkem trestního řízení. V současném právním systému české republiky je jeho funkce nezastupitelná s ohledem na jeho specifické pravomoci, které uskutečňuje na základě svého zmocnění ústavou a trestním řádem, k nimž není oprávněn v souvislosti s ochranou veřejného zájmu žádný jiný subjekt trestního řízení.

Na počátku své práce jsem se zaměřila na zkušenosti a poznatky vyplývající z fungování státního zastupitelství v průběhu svého historického vývoje v rámci jiných států i České republiky. Nezbytné bylo obecné uvedení do problematiky trestního řízení, z jakých právních pramenů vyplývá postavení státního zástupce v současném trestním řízení a vztah k dalším subjektům trestního řízení. Dále jsem se ve své práci zaměřila na jednotlivá stadia trestního řízení a postavení státního zástupce v těchto stadiích. Jedná se o náhled do oprávnění a vystupování státního zástupce v rámci jednotlivých stadií trestního řízení a to s ohledem na stanovený rozsah diplomové práce. V rámci zpracování přípravného řízení nebyla opomenuta obligatorní působnost státního zástupce jako vyšetřovatele některých specifických trestných činů. Dále jsem se zabývala i dozorem nad místy, kde je omezována osobní svoboda osob, přestože tato působnost státního zastupitelství je působností netrestní, její důležitost však vyplývá z toho, že omezování osobní svobody je podstatným zásahem do lidských práv a má souvislost s řízením vykonávacím.

Téma postavení státního zástupce v trestním řízení je natolik obsáhlé, že při zpracování tohoto tématu nebylo jednoduché vybrat z jakých hledisek a do jaké hloubky bude téma zpracováno. Mojí snahou bylo promítnout oprávnění a působnost státního zástupce v rámci jednotlivých stadií trestního řízení s ohledem na jejich účel v rámci trestního řízení. Původním záměrem bylo zapracování postavení státního zástupce i ve věci řízení proti mladistvým, avšak vzhledem k rozsahu této tematiky, která by mohla být samostatným tématem diplomové práce, nebyla zapracována. Pouze zkratkovitě jsem uvedla úpravy soustavy státního zastupitelství. Rovněž z důvodu rozsahu práce jsem se nezabývala právním stykem s cizinou, ten je nově upraven pokynem obecné povahy č. 1/2011 účinným ode 1.2.2011.

V posledních letech je vrhán stín na státní zastupitelství v souvislosti s jeho nezávislostí. Dochází ke ztrátě důvěry veřejnosti. Doufám, že se změnami, které nastaly v průběhu několika posledních měsíců, dojde ke zlepšení této situace a nikoliv k tendencím opačného směru. Neboť státní zástupce je orgánem, který zastupuje veřejný zájem, nikoliv politický a je důležitý pro výkon spravedlnosti v trestním řízení.

1. Teoretická východiska

1.1. Historie veřejné žaloby

1.1.1. Stručný vývoj veřejné žaloby ve světě

Veřejná žaloba se vyvíjela během několika staletí. V římském právu se objevuje rozdělení na trestní právo soukromé a veřejné. Zde ale bylo rozhodování magistráta (mohl jím být král, nebo jiný vykonavatel veřejné moci, tribun, kvestor, edil či praetor) pouze jeho volným uvážením. Vyšetřování bylo vedeno jednostranným inkvizičním způsobem.

Veřejná žaloba jako taková má patrně svůj původ ve Francii. Do počátku 14. století nebylo v řízení před francouzskými soudy možné zastupování účastníků, výjimku v tomto směru měl jen král a vazalové, kteří se mohli dát zastoupit ad hoc svými úředníky. Roku 1302 byli zavedeni v trestním řízení královští zmocněnci (veřejní žalobci), kteří tlumočili názor krále a jeho vazalů před soudem, nešlo tedy o vedení trestního stíhání. Soud sám prováděl vyšetřování i rozhodování o vině a trestu (inkvizice).

Ve své čisté podobě byla inkvizice používána od 14. do 19. století kromě Francie ještě ve Španělsku, Německu, Itálii, v zemích přidružených k Rakousku, a to včetně Českých zemích. V Anglii se inkviziční řízení nikdy neuplatnilo. Inkviziční řízení bylo poznamenáno používáním tortury.

„Koncem 18. a počátkem 19. století proběhla ve Francii, Španělsku, Itálii, Německu a rakouských zemích právní reforma, jejímž cílem bylo jediné. Změnit více jak pět století starý, tradiční, torturou poznamenaný processus inquisitorius v řízení používající zásadu obžalovací.”¹ Šlo zde o zavedení větších záruk na spravedlivé rozhodnutí a řízení, které nebude věcí jednostrannou.

Vývoj v řízení používající zásadu obžalovací nebyl jednoduchý a ve Francii se zcela nerozvinul do dnešního dne. Existuje zde mimo veřejnou žalobu i institut vyšetřujícího soudce, který byl označován jako „pán sporu“. Jeho nezávislost na veřejném žalobci vedla k tomu,

¹ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl 1., svazek 62. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců. Příručka Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001. s. 11

že veřejný žalobce byl odkázán na jeho výsledky, nemohl tedy ovlivňovat vyšetřování. I když role vyšetřujícího soudce slábne, je v ní určitý inkviziční prvek.

„Teprve zákon ze dne 10. prosince 1897, kterým bylo zavedeno právo obviněného na obhajobu již v přípravném řízení, právo navrhopat důkazy, nahlížet do spisu, zkrátka, kterým byl položen základ kontradiktornímu řízení, přinesl též veřejnému žalobci několik nových a významných oprávnění, jimiž mohl ovlivnit průběh přípravného řízení.”²

Na základě Code d'instruction criminelle z roku 1808 bylo Ministerstvo věcí veřejných ve Francii z orgánu zastupujícího stát ve věcech veřejných netrestních využito i pro věci veřejné trestní. Dochází k postupnému nárůstu oprávnění tohoto ministerstva a v této podobě ho převzalo Španělsko, Portugalsko, Itálie, Německo, rakouské země, Belgie, Nizozemí, řada Švýcarských kantonů, Srbsko a Rumunsko. V těchto zemích se označuje různě např. státní zastupitelství, státní návladnictví, prokuratura atd. Od názvu těchto orgánů jsou odvozeny i názvy pro jeho členy (např. státní zástupce, státní návladní, prokurátor aj.) I ruská právní úprava byla ovlivněna francouzskou koncepcí.

Zásadní novelizaci Code d'instruction criminelle předcházelo sedmnáct let diskuse, která byla způsobena především nezákonnostmi v přípravném řízení a nízkou možností pro obviněného v tajném vyšetřování pro obhajobu. Novelizace byla provedena v roce 1897 a neobsahovala rozšíření práv veřejné žaloby, ale pouze práv obhajoby. „Uzákoniła kontradiktorní prvky do přípravného řízení trestního tím, že především učinila průlom dosavadního tajného jednostranně vedeného vyšetřování tím, že připustila právo obviněného na obhájce od počátku vyšetřování, právo obhájce klást otázky a uzákoniła přísnější podmínky omezení osobní svobody.”³

V německém trestním řádu z roku 1877 tomu bylo obdobně, zde mohl obhájce dokonce nahlížet do spisu tím způsobem, že jej přenesl do svého bydliště, to bylo upraveno v ustanovení § 191 odst. 2 a ustanovení § 148 odst. 2 a 3.

² FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl 1., svazek 62. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců. Příručka Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001. s. 11

³ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl 1., svazek 62. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců. Příručka Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001. s. 13

V následujícím období dochází k posílení vlivu výkonné moci na výkon veřejné žaloby. Stalo se tak vlivem válečných konfliktů a nástupu totality. Po druhé světové válce se na velmi krátkou dobu změnila situace pod vlivem rozdělení světa.

V období totalitních systémů vznikla prokuratura, jako téměř jednotný systém veřejné žaloby, charakteristická svou centralizací, monokracií a prohlašovanou vnější nezávislostí (nabouranou politickými vlivy).

V zemích západní Evropy se veřejná žaloba téměř nevyvíjela. „Zůstala dvoustupňová, resp. třístupňová, kdy první stupeň vede trestní stíhání (nelze zde však opominout úlohu vyšetřujícího soudce, jenž stále byl spíše než veřejný žalobce považován za domini litis předsoudního stádia řízení), zastupuje obžalobu před soudem a dbá na výkon trestu odnětí svobody, když druhý stupeň je stupněm odvolacím.”⁴ Třetím stupněm je Generální orgán veřejného žalobce při Kasačním soudu, který nemá vůči dvěma předchozím téměř žádná oprávnění, ale podává opravný prostředek u Kasačního soudu proti rozhodnutím první instance. Ministr spravedlnosti je určitou záštitou tím, že může vydat pokyn všem stupňům, za účelem jednotného trestního řízení resp. trestní politiky.

Zvláště v severských státech je snaha v posledních desetiletích o vytvoření nezávislé veřejné žaloby, její specializaci s cílem sjednocení prostředků a pružnou reakci, jako základní cesta pro bojování s nejzávažnějšími formami kriminality. „Itálie vytvořila v dlouhém procesu změn počínajících rokem 1949 decentralizovanou soustavu tří nezávislých stupňů veřejné žaloby, v níž je deklarováno, že běžné principy hierarchie neplatí ani navenek, ani uvnitř úřadů ne nepodobných organizací soudů.”⁵ Jaroslav Fenyk ale dodává, že je věcí názoru, zda tomu tak opravdu je. Portugalsko a Španělsko mají systém monokratický, který vede generální veřejný žalobce.

Monokratický systém veřejné žaloby na Slovensku, v Polsku, Maďarsku i v evropské části bývalého SSSR zůstali po zrušení totalitních systémů téměř zachováni. K francouzskému modelu se vrátilo Slovinsko a Rumunsko.

⁴ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl 1., svazek 62. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců. Příručka Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001. s. 13-14

⁵ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl 1., svazek 62. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců. Příručka Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001. s. 14

1.1.2. Vývoj veřejné žaloby v českých zemích

Vývoj veřejné žaloby je úzce spojen se soudním řízením, tedy s vývojem trestního práva procesního. Soudní řízení bylo původně jednotné, přičemž vývoj soudního řízení si vyžádal postupné rozdělení na trestní a civilní řízení. Na počátku mělo i řízení trestní soukromožalobní charakter. Postupem času existovaly snahy k vytvoření veřejné žaloby.

Nutnost veřejného žalobce se projevila vznikem úřadu královského prokurátora v roce 1437, který založil císař Zikmund. Historicky prvním prokurátorem se stal Vilém ze Žlunic pověřený zastupováním krále v soudním řízení. „Působnost královského prokurátora se rychle rozšířila a záhy převzal zastupování majetkových zájmů koruny u soudů.“⁶ Uplatnil se i u vymáhání pokut za trestné činy.

Trestné činy, které nebyly stíhány soukromým žalobcem, začal v 16. století stíhat královský prokurátor, kdy tento působil zejména u zemského soudu. Královští rychtáři plnili u městských soudů obdobnou funkci jako královský prokurátor u soudu zemského. I v této době stále ještě existuje soukromoprávní žaloba v trestních věcech a převažuje. Došlo k rozšíření působnosti královského prokurátora také o udílení právních rad panovníkovi, působí i v legislativě. „Obnoveným zřízením zemským bylo potvrzeno postavení královského prokurátora jako veřejného žalobce a byla mu uložena povinnost stíhat všechny trestné činy.“⁷

V neprospěch rozvoje veřejné žaloby byl vliv inkvizičního řízení v 17. století, a tedy veřejná žaloba se nemohla v této době plně rozvíjet. Tento stav trval i v 18. století, kdy inkviziční řízení má převahu. V Českých zemích byla tortura odstraněna roku 1776. Od dob císaře Josefa II. byly u nás uplatňovány zásady *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege* i zásada ohledně promlčení. V tomto období došlo k posílení zásady vyšetřovací a oficiality.

Patentem ze dne 24. března 1783 dochází u nás ke změně soudní organizace na základě oddělení soudnictví od správy a vyjasnění otázky odvolacích instancí.

O zásadní reformě můžeme hovořit v případě trestního řádu ze dne 17. ledna 1850, jehož hlavními rysy po vzoru francouzské a německé reformy jsou vznik státního zastupitelství, obžalovací proces, obhajoba, veřejné a ústní hlavní líčení, volné hodnocení důkazů atd. Jelikož zde byla v padesátých letech 19. století nespokojenost politická s trestním řádem, došlo dne

⁶ KUCHTA, Josef; SCHELLE, Karel. *Státní zastupitelství*. 1. vydání. Zlín: ŽIVA v.o.s.. 1994. s. 3

⁷ KUCHTA, Josef; SCHELLE, Karel. *Státní zastupitelství*. 1. vydání. Zlín: ŽIVA v.o.s.. 1994. s. 4

29. července 1853 k vydání nového trestního řádu. Tímto zákoníkem bylo sice posíleno postavení veřejné žaloby, ale navracel se k mnoha zásadám inkvizičního procesu z roku 1803 (např. zproštění pro nedostatek důkazů).

„Definitivní obrat v trestním řízení byl zahájen až ústavními zákony šedesátých let. Základní zákon o moci soudcovské č. 144 z 21. prosince 1867 ř.z. stanovil v čl. 10 a 11 následující zásady trestního procesu, zásady, z nichž některé přetrvaly do současnosti jako pilíře trestního řízení:

1. jednání před soudem nalézajícím má být veřejné a ústní,
2. proces je řízením obžalovacím,
3. o vině obžalovaného mají v závažných, zejména politických případech, rozhodovat porotci.”⁸

Navazující právní úpravou byl trestní řád z roku 1873, jednalo se o reformovaný trestní řád, v němž je nutné neopomenout úpravu organizace postavení a působnost státního zástupce, kdy v tomto trestním řádu je charakteristická pro postavení státního zástupce povinnost vyšetřovat veškeré trestné činy, o nichž se dozvěděl, tedy bylo zavedeno trestní stíhání z úřední povinnosti. Následuje období světových válek, v rámci nějž nedochází k podstatným změnám ve veřejné žalobě. Za zmínku stojí zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, který neměl přímý vliv na veřejnou žalobu. Tímto zákonem byli v prvoinstančním řízení postaveni na úroveň soudců i tzv. soudci z lidu, tedy laičtí přísedící u soudu.

V roce 1948 nahradila nově vzniklá prokuratura státní zastupitelství⁹, což bylo ovlivněno vznikajícím novým státním režimem. Tato forma veřejné žaloby se vyvíjela na základě sovětského modelu, který měl základ jako celá veřejná žaloba ve francouzské veřejné žalobě. Pro období let 1950 až 1990, resp. 1993 je pro prokuraturu typické ovlivnění tehdejšími režimem a dochází k byrokratizaci v celém jejím systému projevující se silnou vnitřní centralizací a přísnou hierarchií.

Dne 1. ledna 1962 nabyl účinnosti zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který je účinný do dnešního dne v platném znění zákona. Tento trestní řád prošel mnoha podstatnými novelizacemi zejména po roce 1990 v souvislosti se změnou politického režimu v našem státě. Došlo k nutnosti komplexní novelizace trestního zákona a podstatným

⁸ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl 1., svazek 62. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců. Příručka Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001. s. 16

⁹ Zákon č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů

změnám spektra trestných činů. Dnem 1. ledna 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „nový trestní zákoník“), s nímž souvisí změny v trestním řádu a tedy v trestním řízení (např. zavedení trestu domácího vězení, nového druhu trestu, jehož uložení a změnu jeho výkonu navrhuje státní zástupce).

1.2. Právní úprava státního zastupitelství v České republice

Státní zastupitelství je zakotveno v čl. 80 Ústavy¹⁰. Základní právní úprava obsažená v Ústavě řadí státní zastupitelství k moci výkonné do hlavy třetí, která moc výkonnou upravuje. Nelze opomenout, že v souvislosti s řazením státního zastupitelství do moci výkonné se často uvádí, že není typickým správním orgánem. Výše uvedený článek Ústavy stanoví, že: „*Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li to zákon. Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon.*“

Zákonem upravujícím v Ústavě zakotvené základní postavení a působnost státního zastupitelství je zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním zastupitelství“). Prováděcí předpis k zákonu o státním zastupitelství vydalo Ministerstvo spravedlnosti a je jím vyhláška č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli (dále jen „jednací řád státního zastupitelství“).

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, upravuje postavení státních zástupců v trestním řízení. Státní zástupce je činný také v řízení civilním, které je upraveno zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Nejvyšší státní zástupce dle ustanovení § 12 odst. 1 zákona o státním zastupitelství vydává *pokyny obecné povahy*. Jedná se o vnitřní předpis sloužící k usměrnění a sjednocení postupu státních zástupců v rámci působnosti státního zastupitelství. Dále pokyny obecné povahy slouží k zajištění jednotné vnitřní organizaci a výkonu spisové služby.¹¹

¹⁰ ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“)

¹¹ Trestní řízení v současnosti upravuje pokyn obecné povahy č. 8/2009 o trestním řízení, aktualizovaný pokynem č. 6/2010 účinný od 1.1.2011.

1.3. Soustava státního zastupitelství

Soustava státního zastupitelství je tvořena Nejvyšším státním zastupitelstvím, vrchními státními zastupitelstvími, krajskými státními zastupitelstvími a okresními státními zastupitelstvími. Soustava státního zastupitelství je upravena v ustanoveních § 6 až 7 zákona o státním zastupitelství. Zákon o státním zastupitelství uvádí, že v době branné pohotovosti státu je součástí soustavy státního zastupitelství také vyšší a nižší polní státní zastupitelství.

1.4. Obecně k postavení státního zástupce v trestním řízení

1.4.1. Trestní řízení

Trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, případně i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona trest nebo ochranné opatření, učiněné rozhodnutí vykonat, popřípadě jeho výkon zařídit, dále působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.¹² Trestní řízení upravuje trestní řád.

Subjekty trestního řízení jsou orgány činné v trestním řízení (soud, státní zástupce a policejní orgán); osoba, proti níž se vede řízení; obhájce osoby, proti níž se vede řízení; poškozený; zúčastněná osoba; osoby se samostatnými obhajovacími právy; úředník Probační a mediační služby. Dále může být subjektem trestního řízení svědek, znalec i tlumočník, ale pouze ve věci, kdy uplatňuje svůj nárok na svědecké, znalečné nebo tlumočené. Uplatňování tohoto nároku je uplatňováním vlastního procesního zájmu v řízení.

Orgány činné v trestním řízení jsou dle ustanovení § 12 odst. 1 trestního řádu soud, státní zástupce a policejní orgán. Následující odstavce ustanovení § 12 trestního řádu definuje, co se rozumí dle trestního řádu pod pojmem policejní orgány (útvary Policie ČR, útvar Ministra vnitra pro inspekční činnost, pověřené orgány Vojenské policie, pověřené orgány Vězeňské služby, pověřené orgány BIS, pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace, pověřené celní orgány).

¹² JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s. 15

Procesní **strany** jsou trestním řádem v ustanovení § 12 odst. 6 dle teorie trestního práva definovány nepřesně. „Stranou se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce; stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek.“¹³ Společenského zástupce vysílalo zájmové sdružení občanů k projednání věci před okresním soudem a krajským soudem (soudem druhého stupně), ten se účastnil na základě souhlasu soudce za zájmové sdružení občanů, ale tuto účast zrušila novela trestního řádu (zákon č. 265/2001 Sb.), pozůstatek tohoto institutu však zůstal ve výčtu stran v trestním řádu.

Mezi osoby na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede, nebo která podala opravný prostředek, patří např. v řízení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody ředitel věznice, v řízení o přeměně formy či propuštění z výkonu ochranného léčení to může být i zdravotnické zařízení, kde obviněný vykonává léčení, znalec a tlumočník v rozhodování o znalečném nebo tlumočném, obecní úřad, státní orgán nebo jiná obecně prospěšná instituce ve vykonávacím řízení, pokud u nich má být vykonáván trest obecně prospěšných prací.

„Stranou jsou nejdůležitější subjekty trestního řízení, na jejichž postavení záleží zákonodárci do té míry, že jim určil zvláštní procesní práva, zejména vystupovat vlastním jménem v řízení před soudem, právo aktivně se řízení účastnit, uplatňovat své procesní návrhy, případně i provádět důkazy (srov. ustanovení § 215 odst. 2 trestního řádu), vyjadřovat se k provádění úkonů, které tvoří základ meritorního rozhodnutí, podávat opravné prostředky.“¹⁴ V trestním řízení před soudem jsou hlavními stranami státní zástupce a obžalovaný. Státní zástupce nezastává jednoznačně protistranu k obžalovanému, je reprezentantem veřejnoprávního zájmu.

Trestně procesní právní vztah je vztah mezi osobou, proti níž se řízení vede (podezřelý, obviněný, obžalovaný, případně odsouzený), a orgány činnými v trestním řízení. Vzniká zahájením trestního stíhání. Obsahem trestně procesního vztahu jsou vzájemná práva a povinnosti. Tento vztah musíme odlišovat od trestněprávního vztahu, tj. vztahu mezi pachatelem trestného činu a orgánů činných v trestním řízení. Řízení nemusí být vedeno pouze s pachatelem trestného činu, ale na základě podezření i proti tomu, kdo trestný čin ve skutečnosti nespáchal. Samozřejmě jedine v zákonných mezích.

¹³ Ustanovení § 12 odst. 6 trestního řádu

¹⁴ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s. 166

Obviněný je subjektem, stranou trestního řízení jakožto osoba proti níž se řízení vede a je v průběhu řízení označována různě. Označení obviněného se odvíjí od různého postavení a práv mu poskytovaným zákonem v průběhu řízení, zároveň je výsledkem obviněného důkazním prostředkem, a rovněž je předmětem výkonu rozhodnutí. **Podezřelý** je ten, kdo byl zadržen dle ustanovení § 76 trestního řádu a nebylo proti němu zahájeno dosud trestní stíhání dle ustanovení § 160 trestního řádu. Je to i osoba, proti níž se vede zkrácené přípravné řízení až do okamžiku podání návrhu na potrestání státním zástupcem soudu. **Obviněným** je osoba, proti níž se vede řízení od okamžiku zahájení trestního stíhání podle ustanovení § 160 trestního řádu. Obviněným je i osoba, v jejíž věci byl doručen návrh na potrestání soudu. **Obžalovaným** je osoba, proti níž se řízení vede od okamžiku nařízení hlavního líčení. **Odsouzeným** je osoba, proti níž se řízení vede po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku nebo trestního příkazu.

Trestní řízení probíhá v několika **stadiích**, tedy časových úsecích (obdobích), které rozlišujeme na přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení, vykonávací řízení.¹⁵

1.4.2. Státní zástupce v trestním řízení

Státní zástupce stejně tak jako má postavení subjektu trestního řízení, je rovněž orgánem činným v trestním řízení, procesní stranou a orgánem státu při prosazování veřejného zájmu v rámci trestního řízení. „Veřejný zájem (angl. public interest) je celoskupinový zájem, tj. takový zájem, který přesahuje zájem jednotlivce či pouhé frakce. Ačkoli veřejný zájem patří mezi důležité právní instituty a operuje s ním celá řada právních norem, platné právo neobsahuje jeho definici; veřejný zájem se proto řadí mezi tzv. neurčité pojmy. Veřejný zájem se chápe jako protiklad zájmů soukromých, od nichž se liší tím, že okruh osob, jimž tento zájem svědčí, je vždy neurčitý: může přitom jít o zájem celospolečenský (zájem na čistotě ovzduší), lokální (zájem na vybudování železniční trati do místa, které dosud bylo bez železničního spojení) nebo skupinový (zájmy amatérských rybářů, sportovců, seniorů apod.). V demokratickém právním státě je však nepřipustné hovořit o státním zájmu, jemuž se občané musí podřít: taková představa je vlastní totalitním diktaturám.”¹⁶ Je důležité zde poznamenat, že veřejný zájem je proměnlivý. V určitém případě bude okolnost případu reprezentovat veřejný zájem, přičemž v jiném případě již

¹⁵ Těmto stadiím je věnována zvláštní pozornost v 3. kapitole: Postavení státního zástupce v jednotlivých stadiích trestního řízení.

¹⁶ http://iuridictum.pecina.cz/w/Ve%C5%99ejn%C3%BD_z%C3%A1jem (dne 18.11.2009)

o veřejný zájem nepůjde, ačkoliv půjde o totožnou okolnost. Judikatura Ústavního soudu v tomto směru označuje veřejný zájem jako zájem obecný nebo obecně prospěšný.

Základním posláním státního zástupce je jeho působení v rámci trestního řízení. V trestním řízení plní úkoly stanovené trestním řádem v jeho jednotlivých stadiích. Zákonem o státním zastupitelství v ustanovení § 4 odst. 1 je stanovena působnost státního zastupitelství, je zde uvedeno, že státní zastupitelství v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zákonem je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu, dále vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda, a také působí v jiném než trestním řízení¹⁷ a vykonává další úkoly, stanoví-li tak zvláštní zákon.

Podle ustanovení § 4 odst. 2 zákona o státním zastupitelství se státní zastupitelství v souladu se svou zákonem stanovenou působností podílí na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestných činů. Z uvedeného vyplývá, že *hlavní těžiště činnosti státního zástupce se nachází v trestním právu a trestním řízení, v jehož rámci realizuje svá oprávnění.*

1.4.3. Základní zásady trestního řízení ve vztahu k činnosti státního zástupce

Trestní řízení, v rámci kterého je uskutečňována hlavní působnost státního zástupce, je ovládáno určitými právními principy, vůdčími právními idejemi. „V důsledku své povahy jsou základem, na kterém je vybudována organizace trestního řízení a úprava činnosti jeho orgánů.“¹⁸ Vztahují se tedy na činnost státního zástupce, který je orgánem činným v trestním řízení, jak bylo uvedeno výše. Základní zásady trestního řízení jsou upraveny v ustanovení § 2 trestního řádu.¹⁹ Základní zásady trestního řízení nejsou jednotlivě používány ve všech stadiích trestního řízení, jelikož je to vyloučeno povahou těchto stadií. Komplexní uplatnění těchto základních zásad

¹⁷ Státní zastupitelství může v zákonem stanovených případech a mezích za účelem prosazení a zajištění veřejného zájmu zasáhnout do občanského soudního řízení.

¹⁸ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s. 103

¹⁹ Přičemž nelze opomenout, že některé základní zásady jsou upraveny v Ústavě nebo v Listině základních práv a svobod, jedná se tak o ústavněprávní principy.

trestního řízení se nachází v hlavním líčení. Hlavní líčení je nejdůležitějším stadiem trestního řízení. Význam pro činnost státního zástupce mají zejména následně uvedené zásady.

Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů je upravena v ustanovení § 2 odst. 1 trestního řádu, které určuje, že nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, jenž stanoví tento zákon. Jedná se o nejdůležitější zásadu trestního řízení. Tato zásada má návaznost na čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Zásadu stíhání ze zákonných důvodů uplatňuje státní zástupce v rámci dozoru nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení.

Zásada oficiality váže státního zástupce k tomu, že je povinen postupovat v celém trestním řízení z úřední povinnosti, jak je upraveno v ustanovení § 2 odst. 4 trestního řádu, jestliže tento zákon nestanoví něco jiného. Zásadou oficiality jsou vázány všechny orgány činné v trestním řízení a vztahuje se na všechna stadia trestního řízení. Je v úzkém vztahu k **zásadě legality**. Ta má spojitost pouze s osobou státního zástupce a zahájení trestního řízení. „Tato základní zásada charakterizuje postavení a úkoly státního zástupce v trestním řízení a představuje jeho dominantní postavení v přípravném řízení a jeho rozhodující vliv na řízení před soudem tím, že mu ukládá stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví (ustanovení § 2 odst. 3 trestního řádu)“²⁰. Zásada legality státnímu zástupci ukládá povinnost a plní dvě funkce, a to funkci iniciační v podobě zahájení stíhání trestných činů a funkce akuzační ve formě podání obžaloby u soudu. Avšak touto zásadou uložená povinnost státnímu zástupci musí být zcela v souladu se zásadou stíhání jen ze zákonných důvodů.

Zásada oportunité je opakem zásady legality (výjimka z obecného principu legality). Státní zástupce aplikuje oprávnění v konkrétním případě, je-li to účelné, nestíhat pachatele, i když obecné podmínky pro trestní stíhání naplněny jsou.

V ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu je upravena **zásada vyhledávací**, která slouží k naplnění zásady legality. „Obě zásady (zásada oficiality i zásada vyhledávací) jsou výrazem téže skutečnosti, a to, že orgány činné v trestním řízení vykonávají svou činnost v zájmu celé společnosti, nezávisle na vůli jejích jednotlivců, ať již poškozených trestným činem nebo jiných

²⁰ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 200

osob, které by mohly mít zájem na trestním stíhání obviněného.“²¹ Zásada vyhledávací ukládá povinnost orgánům činným v trestním řízení vyhledat důkazy i bez návrhu stran, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Ani doznání obviněného dle této zásady nezбavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. Činnost pod vlivem této zásady státního zástupce vede k tomu, aby byly vyhledány podklady a důkazy, které směřují ke zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, tedy k objasnění základních skutečností. Státní zástupce tak činí prostřednictvím výkonu dozoru nad přípravným řízením. „Činnost státního zástupce (policejního orgánu) v přípravném řízení je zaměřena (nepůjde-li o neodkladné či neopakovatelné úkony) především na vyhledávání potenciálních důkazů, jejichž provedení (nikoliv opakování) by mělo, s ohledem na koncepci trestního řízení s těžištěm řízení před soudem, proběhnout až před soudem.“²² Státní zástupce má v řízení před soudem uloženu povinnost dokazovat vinu obžalovaného.²³ Není zbaven povinnosti opatrovat důkazy ve prospěch i v neprospěch obžalovaného, neboť jedná ve veřejném zájmu. Přestože je zde stanovena povinnost státnímu zástupci dokazovat vinu obžalovaného, není tím soud zbaven povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.

Jedině státní zástupce jako „pán sporu“ (dominis litis) v přípravném řízení může podat obžalobu nebo návrh na potrestání, což vyplývá z ustanovení § 2 odst. 8 trestního řádu (**zásada obžalovací**). Jediný možný podnět pro zahájení řízení před soudem je podání obžaloby. Státní zástupce může vzít obžalobu zpět. Od podání obžaloby až do zahájení hlavního líčení tak může učinit státní zástupce neomezeně, po zahájení hlavního líčení, do té doby než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě. Vzít zpět obžalobu může státní zástupce pouze pokud obžalovaný netrvá na pokračování. Pokud by došlo ke zpětvzetí obžaloby, vrátila by se věc do přípravného řízení.²⁴

Zásada **zajištění práva na obhajobu** je upravena v ustanovení § 2 odst. 13 trestního řádu tak, že ten, proti němuž se řízení vede, musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby, a také o tom, že si může zvolit obhájce.

²¹ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s.129

²² MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3.vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 202

²³ Ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu poslední věta

²⁴ Ustanovení § 182 trestního řádu

Všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv. Právo na obhajobu je zakotveno v čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), který stanoví, že obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obviněný obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce. Z čehož vyplývá, že i tato zásada je pravidlem ústavněprávní úrovně. Zároveň je obsažena v mezinárodních dokumentech o lidských právech. Z určitých důvodů musí mít obviněný obhájce již od přípravného řízení. Trestní řád důvody nutné obhajoby stanoví v ustanovení § 36 a § 36a trestního řádu. Zajištění práva na obhajobu je v tomto případě jak v zájmu osoby samé, tak i pro naplnění účelu trestního řízení, a to i v případě, kdy si ho obviněný nepřeje. „Státní zástupce má povinnost vykonávat dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení (ustanovení § 174 odst. 1 trestního řádu), tedy i nad dodržením práva na obhajobu, včetně jeho materiální složky.“²⁵

²⁵ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3.vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s.203

2. Postavení státního zástupce v jednotlivých stadiích trestního řízení

„Jednotlivé časové úseky, v nichž příslušné orgány činné v trestním řízení, popř. další subjekty plní postupně své úkoly (povinnosti) a vykonávají svá práva, s cílem dosáhnout účelu trestního řízení, nazýváme stadia trestního řízení.“²⁶

V pojetí stadií trestního řízení existují různé názory na jejich členění. Ve své práci se budu držet členění trestního řízení na pět stadií [přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, odvolací (opravné) řízení, vykonávací řízení].

2.1. Přípravné řízení

2.1.1. Postavení státního zástupce v přípravném řízení

Přípravné řízení je upraveno v ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu, z něhož vyplývá, že přípravné řízení je rozděleno do dvou částí a to na postup před zahájením trestního stíhání a vyšetřování. Z praktického hlediska je postup před zahájením trestního stíhání totožný s pojmem prověřování.

Státní zástupce je v přípravném řízení hlavním článkem k zajištění spravedlnosti a řádného vedení tohoto řízení. Mimo dozoru, který státní zástupce vykonává nad každým přípravným řízením, může sám v přípravném řízení provádět jakýkoliv úkon nebo provádět celé přípravné řízení, pokud si to vymezí (fakultativní vyšetřování státním zástupcem).

Přípravné řízení může mít tři různé formy - jde o:

- zkrácené,
- standardní,
- rozšířené přípravné řízení.

Zkrácené přípravné řízení je vedeno v důkazně méně náročných věcech s účelem zrychlení celého řízení, t.j. rychlé postavení pachatele před soud. V rozšířeném přípravném řízení jde

²⁶ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 514

o opačnou situaci, tedy o náročnější dokazování a v prvním stupni rozšířené přípravné řízení koná řízení krajský soud.²⁷

Vazba a zadržení je podstatným zásahem do osobní svobody.²⁸ „Účelem vazby jako zajišťovacího institutu je zajistit osobu obviněného pro účely trestního řízení a výkonu trestu, zabránit obviněnému, aby mařil či ztěžoval provádění důkazů, vyhýbal se trestnímu řízení nebo trestu, popřípadě zabránit mu v dokonání trestného činu nebo v páčání nové trestné činnosti.“²⁹

V případě vazebního řízení má státní zástupce zcela výjimečnou úlohu v rozhodování o zadržené osobě. Jako jediný v přípravném řízení může státní zástupce podat k soudu návrh na vzetí obviněného do vazby.

Přípravné řízení, jedno ze stadií trestního řízení, je zahájeno jedním z těchto úkonů:

- provedením neodkladných nebo neopakovatelných úkonů³⁰ nebo
- záznamem o zahájení úkonů trestního řízení.

Záznam o zahájení úkonů trestního řízení³¹ musí být doručen do 48 hodin věcně a místně příslušnému státnímu zástupci, tento záznam o zahájení úkonu trestního řízení se musí neprodleně sepsat, i pokud bylo zahájeno přípravné řízení provedením neodkladných nebo neopakovatelných úkonů. Tento časový úsek v rámci přípravného řízení se nazývá postup před zahájením trestního stíhání. Od tohoto okamžiku státní zástupce vykonává dozor nad zákonností a dostatečně rychlým (k zamezení průtahů v řízení) postupem policejních orgánů.

Státní zástupce v rámci výkonu dozoru přezkoumává všechny úkony provedené policejním orgánem (v rámci celého přípravného řízení). Dozorový státní zástupce je oprávněn dávat pokyny k provedení jednotlivých úkonů (např. k výslechu osob, zajištění spisového materiálu), požádat policejní orgán, aby konkrétní úkony byly provedeny pouze za jeho účasti (zejména podání vysvětlení svědků, podezřelého apod.), vyžadovat předložení spisového materiálu, provádět prověrky v jednotlivých trestních věcech, jejichž účelem je zajistit zákonnost řízení vedeného policejním orgánem, případně odstranit zjištěné nedostatky a uložit pokynem provedení nápravy (např. nevyslechnutí svědka, nevyžádání písemných materiálů, případně

²⁷ Ustanovení § 168 a násl. trestního řádu

²⁸ čl. 8 Listiny základních práv a svobod a ustanovení § 67 a násl. trestního řádu

²⁹ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s. 280

³⁰ V ustanovení § 158a trestního řádu

³¹ V ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu

vyžádání pouze části). V případě zjištění závažných nedostatků může dozorový státní zástupce rozhodnout o odejmutí věci policejnímu orgánu, který byl dosud ve věci činný a navrhnout jeho nadřízenému, aby věc přidělil jinému policejnímu orgánu.³²

Postupem před zahájením trestního stíhání dochází k oddělení trestních věcí a věcí spadajících pod jiná právní odvětví, tedy spadající do oblasti správního trestání. Jde o důležitou část, neboť trestní právo a postih za trestné činy je ultima ratio.³³ Zde státní zástupce činí záštitu nad kvalitním, zákonným a bezprůtahovým postupem, aby tato část byla rychlá, nedošlo k nezákonným zásahům do práv podezřelého, byly zachovány všechny základní zásady trestního řízení.

Postup před zahájením trestního stíhání má zákonné lhůty³⁴, ve kterých orgán konající prověřování musí dojít k závěru, zda jsou důvody k zahájení trestního stíhání, nebo zda danou věc odloží, protože nebylo zjištěno, že se jedná o trestný čin. Pokud se nejedná o trestní věc, ani nebyla věc odložena, je možný ještě postup podle ustanovení § 159a odst. 1 trestního řádu, a to odevzdání věci příslušnému orgánu pro přestupek nebo jiný správní delikt, případně odevzdání věci jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání. Zákonnou lhůtu prověřování může státní zástupce v odůvodněných případech prodloužit, a to i opakovaně.³⁵

Jedním ze způsobů skončení prověřování je zahájení trestního stíhání, přičemž účinky zahájení trestního stíhání jsou stanoveny doručením tohoto usnesení obviněnému. V praxi může však nastat situace, kdy není možno toto již vydané usnesení obviněnému doručit (např. neznámého pobytu, mimo území republiky apod.). Toto usnesení se ze zákona doručuje obviněnému do vlastních rukou, není možné náhradní doručení. Nastává tím situace, kterou trestní řád neřeší, není ukončeno prověřování ani zahájeno vyšetřování. V praxi je tato situace nejčastěji řešena tzv. uložením u policejního orgánu, který vydal usnesení o zahájení trestního stíhání a následuje pátrání po pachateli trestného činu, které provádí k tomu určená

³² Závažnými nedostatky mohou být např. nedodržení pokynu státního zástupce, dlouhodobá neodůvodněná nečinnost, provedení úkonu nezákonným způsobem.

³³ Ultima ratio - poslední instance

³⁴ Ustanovení § 159 odst.1 trestního řádu, zde je uveden pojem prověřování, který v teorii znamená postup před zahájením trestního stíhání, v němž dochází k objasňování a prověřování trestné činnosti odtud vyplývá termín prověřování.

³⁵ Ustanovení § 159 odst. 2, 3 trestního řádu

složka policie. Státní zástupce vykonává dozor i nad tzv. pátracími spisy (např. je oprávněn vydávat pokyny k prošetření určitých míst, na nichž by se mohl podezřelý zdržovat).

Novelou trestního řádu zákona č. 274/2008 Sb., účinnou od 1. ledna 2009, je možno považovat sdělení podezření podle ustanovení § 179b odst. 3 trestního řádu za další způsob ukončení prověřování. Předchozí právní úprava stanovila ve smyslu ustanovení § 179b odst. 4 trestního řádu lhůtu zkráceného přípravného řízení od obdržení trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání, naproti tomu novelou došlo ke změně počátku běhu lhůty určené ke skončení zkráceného přípravného řízení policejním orgánem. Počátek lhůty je od novely stanoven na sdělení podezření.³⁶ Tímto došlo k rozšíření počtu trestních věcí, které je možno řešit v rámci zkráceného přípravného řízení.³⁷

„Prostředky a metody výkonu dozoru ve zkráceném přípravném řízení se vyznačují výrazně vyšší neformálností v kontaktu státního zástupce a osoby služebně činné v policejním orgánu, který zkrácené přípravné řízení koná.“³⁸

Časový úsek od zahájení trestního stíhání se dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu nazývá **vyšetřování**. Ve výjimečných případech je možné zahájit přípravné řízení vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu, kdy nemusí předcházet prověřování (např. při zadržení pachatele na místě činu, kdy není na místě konání zkráceného přípravného řízení).

³⁶ Ustanovení § 179b odst. 4 trestního řádu - Zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován.

³⁷ Příkladem může být imaginární trestný čin krádeže kola v hodnotě vyšší než 5000,- Kč. Dne 8.3.2009 Karel Mácha oznámil na PČR odcizení nezajištěného kola značky Olpran s výrobním číslem 123123 (čímž učinil jiný podnět k trestnímu stíhání) a od tohoto okamžiku měl policejní orgán dle předchozí právní úpravy dva týdny na skončení zkráceného přípravného řízení. Máchovo kolo však zajistil dne 8.4.2009 při běžné kontrole silničního provozu policejní orgán v sedle s Hynkem Vilémem, který dozal, že předmětné kolo značky Olpran s výrobním číslem 123123 odcizil před restauračním zařízením Máj dne 8.3.2009. Následně policejní orgán sdělil Hynku Vilémovi podezření z trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 písm. a) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a počala mu běžet dvoutýdenní lhůta pro skončení zkráceného přípravného řízení (příklad za účinnosti starého trestního zákona).

³⁸ RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C H Beck. 2005. s. 585

Shodně jako záznam o zahájení úkonů trestního řízení přezkoumává státní zástupce v souladu s čl. 24 Pokynu obecné povahy č. 8/2009 Nejvyššího státního zástupce o trestním řízení i usnesení o zahájení trestního stíhání.³⁹

Obdobná oprávnění při výkonu dozoru nad prověřováním má státní zástupce i ve druhém časovém úseku vyšetřování. Tato oprávnění jsou upravena v ustanovení § 174 trestního řádu. Pouze státní zástupce je oprávněn meritorně rozhodnout po skončení vyšetřování, které končí policejní orgán ve stanovených lhůtách podáním návrhu státnímu zástupci na meritorní rozhodnutí.

Státní zástupce po prostudování předloženého spisového materiálu rozhodne o podání obžaloby nebo jinak meritorně rozhodne. „Má výlučnou pravomoc rozhodovat o všech způsobech skončení přípravného řízení (s výjimkou odložení věci nebo odevzdání věci), tj. rozhoduje o postoupení věci jinému orgánu (ustanovení §171 trestního řádu), o zastavení trestního stíhání (ustanovení §172 trestního řádu), o přerušení trestního stíhání (ustanovení §173 trestního řádu), o podmíněném přerušení trestního stíhání (ustanovení §306b trestního řádu), o podmíněném zastavení trestního stíhání (ustanovení § 307 odst. 1 trestního řádu), o schválení narovnání (ustanovení § 309 odst. 1 trestního řádu), ve zkráceném přípravném řízení o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání (ustanovení §179g trestního řádu).“⁴⁰

2.1.2. Vyšetřování prováděné státním zástupcem

Státní zástupce je obligatorně příslušný k vyšetřování trestných činů spáchaných policisty České republiky, příslušníky Bezpečnostní Informační Služby (dále jen „BIS“), příslušníky Vojenské policie, příslušníky Vojenského zpravodajství a příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace. Jde o samostatnou vyšetřovací funkci státního zástupce. V ostatních případech,

³⁹ Ustanovení čl. 24 odst. 1 pokynu obecné povahy č. 8/2009 - Státní zástupce po doručení usnesení o zahájení trestního stíhání přezkoumá, zda

- a) usnesení je zákonné a bylo vydáno příslušným policejním orgánem; je-li dána příslušnost státního zástupce ke konání vyšetřování ve věcech trestných činů policistů, postoupí neprodleně věc tomuto státnímu zástupci,
- b) trestní stíhání obviněného je přípustné,
- c) policejní orgán pořídil překlad usnesení o zahájení trestního stíhání nebo jeho části a obviněnému jej doručil, je-li to nutné,
- d) usnesení bylo doručeno státnímu zástupci ve lhůtě 48 hodin.

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s. 448

jak již bylo uvedeno, státní zástupce hlavně provádí dozor nad zákonností přípravného řízení a výjimečně sám vyšetřuje.⁴¹ Obligatorní příslušnost k vyšetřování trestných činů státním zástupcem byla zavedena novelou trestního řádu zákon č. 265/2001 Sb. Dříve do účinnosti novely trestního řádu zákon č. 292/1993 Sb. a zákona o státním zastupitelství, existoval institut vyšetřovatelů prokuratury, který byl takto bez náhrady zrušen. Opětovné zavedení vyšetřovatelů státních zastupitelství bylo považováno za příliš nákladné a neefektivní, proto byl zaveden model obligatorního vyšetřování státních zástupců některých trestných činů.⁴²

Odhalování a prověřování skutečností nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin policistou nebo zaměstnancem Policie České republiky koná Inspekce Police České republiky. Postavení a úkoly Inspekce Policie České republiky upravuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.⁴³ Dozor nad zachováním zákonnosti při prověřování trestných činů, u kterých je obligatorně příslušný k vyšetřování státní zástupce podle ustanovení § 161 odst. 3 trestního řádu, je státní zástupce, který by byl příslušný konat vyšetřování podle ustanovení § 10 jednacího řádu státního zastupitelství. Pro vyšetřování nemá státní zástupce vyšetřovací aparát, který by mu zajistil opatrování důkazů, je tak nucen pověřit k opatření těchto důkazů Inspekci Policie České republiky (případně jiný pověřený orgán uvedený v ustanovení § 12 odst. 2 trestního řádu), ačkoliv již nejde fázi prověřování ale o vyšetřování.

Podle ustanovení § 175 odst. 2 trestního řádu ve věcech, v nichž vyšetřování koná státní zástupce, pak dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení vykonává státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství. I v tomto případě však státní zástupce, který koná vyšetřování má oprávnění k postupu podle ustanovení § 171 až 173 trestního řádu, podle ustanovení § 307 trestního řádu nebo § 309 trestního řádu za splnění zákonných podmínek v případě, že si toto právo nevyhradil dozorující státní zástupce. Naopak k podání obžaloby a zastupování veřejné žaloby před soudem je oprávněn dozorující státní zástupce. Z uvedeného tedy vyplývá, že dochází k posunu o stupeň v hierarchii státního zastupitelství, kdy v těchto případech pokud by se jednalo o trestné činy, které byly spáchány jiným pachatelem než v ustanovení § 161 odst. 3 trestního řádu uvedeným, by tak konal o stupeň nižší státní zástupce.

⁴¹ Ustanovení § 161 odst. 3 trestního řádu, ustanovení § 174 odst. 2 písm. c) trestního řádu

⁴² RUŽIČKA, Miroslav. K vzájemnému vztahu dozorového a vyšetřujícího státního zástupce ve věcech, kdy koná obligatorně vyšetřování (§ 161 odst. 3, 4 tr. ř.). *Státní zastupitelství*, 2007, č. 1, s. 10

⁴³ Ustanovení § 103 až § 107 zákona o Policii České republiky

Podle převažujícího názoru odborné veřejnosti, je tento model vyšetřování trestných činů příslušníků Policie České republiky nevyhovující. Státní zástupce při svém vyšetřování využívá orgány, které nejsou nezávislé a nestranné. Vyhovujícím modelem by pak byl vyšetřování konající nezávislý orgán, který by měl k vyšetřování samostatný aparát. Považuji za nutné podotknout, že dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva se za vyšetřování považuje již odhalování a prověřování skutečností nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin (celé přípravné řízení).⁴⁴

Postup státního zástupce v případě vyšetřování trestné činnosti spáchané subjekty uvedenými v ustanovení § 161 odst. 3 trestního řádu je upraven v části páté pokynu obecné povahy č. 8/2009 nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 o trestním řízení.

2.2. Předběžné projednání obžaloby

Následujícím procesním stadiem trestního řízení po přípravném řízení, pokud státní zástupce podal obžalobu, je předběžné projednání obžaloby. Jedná se o fakultativní stadium trestního řízení, jelikož závisí na předsedovi senátu, jestli po prostudování spisového materiálu nařídí projednání obžaloby v senátu. Rovněž na posouzení předsedy senátu záleží, zda se bude předběžné projednání obžaloby konat ve veřejném nebo neveřejném zasedání. Samosoudce obžalobu a návrh na potrestání předběžně neprojednává, ale je povinen přezkoumat spisový materiál ze stejných hledisek jako předseda senátu. Následně samosoudce rozhodne o postupu podle ustanovení § 314c odst. 1 trestního řádu nebo nařídí hlavní líčení.

„Řízení před soudem počíná podáním obžaloby státním zástupcem, který ji nejen podává, ale zastupuje ji i před soudem (srov. ustanovení § 176, § 177 a § 180 trestního řádu); po proběhlém zkráceném přípravném řízení státní zástupce podává soudu návrh na potrestání [ustanovení § 179c odst. 2 písm. a) trestního řádu, ustanovení § 179d trestního řádu], který projednává samosoudce (ustanovení § 314a a násl. trestního řádu).“⁴⁵ Obžalobu podává a v řízení před soudem vystupuje státní zástupce, který vykonával dozor v rámci přípravného řízení. V této fázi trestního řízení je těžiště hlavního rozhodujícího orgánu o procesním postupu přeneseno na soud. Státní zástupce může do procesního postupu zasáhnout pouze v rámci svého oprávnění,

⁴⁴ Problematikou vyšetřování trestných činů policisty se zabývá Liga lidských práv v systémovém doporučení s názvem Kritéria pro zřízení a činnost nezávislého orgánu pro šetření porušení zákona ze strany policistů a strážníků, které je dostupné na internetových stránkách <www.llp.cz>.

⁴⁵ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3.vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 643

které mu poskytuje ustanovení § 182 trestního řádu ke zpětvzetí obžaloby. Podle čl. 92 odst. 7 pokynu obecné povahy č. 8/2009 vezme státní zástupce obžalobu nebo návrh na potrestání zpět před zahájením hlavního líčení zejména, vyjdou-li najevo skutečnosti, které by vedly k jinému rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení než k podání obžaloby nebo návrhu na potrestání. Důvodem pro zpětvzetí obžaloby podle uvedeného ustanovení není skutečnost, že vyšel najevo další dílčí útok tvořící součást jednoho pokračujícího trestného činu, který může být posouzen jako další skutek, přichází-li v úvahu uložení společného trestu; tato skutečnost je však zpravidla důvodem pro zpětvzetí obžaloby v případě, kdy bylo porušeno právo obviněného na obhajobu zejména proto, že obviněný neměl obhájce, ač ho mít měl, a pro zpětvzetí návrhu na potrestání. „Státní zástupce má v řízení před soudem postavení strany a ztrácí své rozhodující postavení, které měl v řízení přípravném“⁴⁶ Státní zástupce tedy ve fázi, kdy přechází trestní řízení v řízení před soudem, přichází o své postavení „pána sporu“, které mu bylo propůjčeno v rámci přípravného řízení.

„Hlavním účelem předběžného projednání obžaloby je přezkoumání ze strany soudu, zda přípravné řízení bylo policejními orgány a státním zástupcem konáno podle příslušných ustanovení trestního řádu, zejména, zda v přípravném řízení nedošlo k závažným procesním vadám, které nelze napravit v řízení před soudem, a zda byly v přípravném řízení objasněny základní skutečnosti, bez kterých není možno hlavní líčení provést a v něm rozhodnout, a zda tedy poskytuje pro další řízení spolehlivý podklad (ustanovení § 181 odst. 1 trestního řádu); v neposlední řadě je jeho účelem i prověřit, zda je dána příslušnost soudu k projednání věci (ustanovení § 16 až § 22 trestního řádu).“⁴⁷ Předběžné projednání obžaloby slouží k přípravě hlavního líčení, nikoliv k jeho nahrazení, proto nelze rozhodovat o vině obviněného, ale pokud je obviněný ve vazbě, musí soud rozhodnout o jejím dalším trvání.⁴⁸

Předběžného projednání obžaloby se účastní i státní zástupce, pokud je nařízeno veřejné zasedání. Ve veřejném zasedání se předběžné projednání obžaloby koná spíše mizivě. V rámci této fáze může státní zástupce uvádět důvody, pro které nesouhlasí s názorem soudu a považuje nařízení hlavního líčení za nezbytné. Dále uvádí důvody vazby, pokud tyto ve vazební věci stále trvají, navrhuje, aby soud rozhodl o jejím dalším trvání. V případě, že dojde k vrácení věci

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s. 493

⁴⁷ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 644

⁴⁸ Ustanovení § 192 trestního řádu

k došetření, zajišťuje státní zástupce odstranění nedostatků vytýkaných. Postupuje v zájmu rychlosti řízení tak, aby věc byla spolehlivě došetřena i nad rámec požadavků soudu.⁴⁹ Po předběžném projednání obžaloby soud učiní jedno z rozhodnutí uvedených v ustanovení § 188 trestního řádu⁵⁰ nebo nařídí hlavní líčení.

Státní zástupce v případech, kdy soud, u něhož byla podána obžaloba nebo návrh na potrestání, vydal pokyn k úkonům probace nebo mediaci, zvažuje podmínky pro podání návrhu na podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, podmíněné odsouzení s dohledem nebo uložení trestu obecně prospěšných prací nebo jiného druhu trestu nespojeného s odnětím svobody. Může též soudu navrhnout, aby trestní stíhání obviněného bylo podmíněně zastaveno nebo bylo schváleno narovnání.

2.3. Hlavní líčení

Hlavní líčení je hlavním, obligatorním a nejdůležitějším stadiem trestního řízení. V rámci hlavního líčení se v největší míře uplatňují základní zásady trestního řízení, což přispívá k jeho důležitosti, která je o to vyšší, že v rámci tohoto stadia se rozhoduje o vině a trestu obžalovaného⁵¹ (případně i o ochranném opatření a náhradě škody), čímž dochází k naplnění smyslu a účelu trestního řízení, zjištění trestného činu a potrestání pachatele, a to podle zákona a spravedlivě. V rámci hlavního líčení nacházejí uplatnění především zásada obžalovací, oficiality, vyhledávací, zajištění práva na obhajobu, veřejnosti, ústnosti, bezprostřednosti a volného hodnocení důkazů. „Zásada obžalovací zásadním způsobem ovlivňuje též charakter soudního řízení, zejména provádění dokazování, ve kterém, ač je řízeno soudem, mají aktivní roli strany, které významně zasahují do průběhu dokazování.“⁵² Hlavní líčení je obzvláště determinováno obžalovací zásadou. Státní zástupce podává obžalobu a má v řízení před soudem, jak již bylo uvedeno, postavení strany. Soud vychází z obžaloby. Obžaloba určuje obsah a rozsah hlavního

⁴⁹ Ustanovení čl. 90 Pokynu obecné povahy č. 8/2009

⁵⁰ Podle uvedeného ustanovení státní zástupce předloží věc k rozhodnutí o příslušnosti soudu, postoupí věc jinému orgánu, zastaví trestní stíhání, přeruší trestní stíhání, vrátí věc státnímu zástupci k došetření, podmíněně zastaví trestní stíhání, rozhodne o schválení narovnání.

⁵¹ Po nařízení hlavního líčení se obviněný nazývá podle ustanovení § 12 odst. 8 trestního řádu obžalovaným.

⁵² MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 663

líčení, neboť soud je obžalobou vázán, avšak není vázán právním posouzením skutku v obžalobě uvedeným.⁵³ Nelze však to, že soud může rozhodovat jen o skutku, který je uveden v obžalobě, chápat tak, že nemůže v žádném případě dojít k odchýlení od popisu skutku a musí jít o úplnou shodu popisu skutku a obžaloby, ale je nutné zachovat totožnost skutku. „Totožnost skutku bude zachována, bude-li zachována totožnost jednání a totožnost následku. Nebudou-li jednání nebo následek totožné, udrží totožnost skutku buď alespoň totožnost jednání, anebo alespoň totožnost následku, a to alespoň částečná totožnost jednání nebo částečná totožnost následku.“⁵⁴

Hlavní líčení má sporný nebo-li kontradiktorní charakter. Strany sporu mají rovnoprávné procesní postavení. Stranami sporu jsou, jak bylo již uvedeno, státní zástupce a obžalovaný (případně zastoupený obhájcem). Jejich procesní postavení je rovnoprávné, neboť mají stejná práva v rámci řízení. Podle ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu v řízení před soudem státní zástupce a obviněný mohou na podporu svých stanovisek navrhnout a provádět důkazy.⁵⁵

Den hlavního líčení stanovuje předseda senátu. Činí tak tím způsobem, aby obžalovaný od doručení předvolání, státní zástupce a obhájce od vyrozumění měli lhůtu minimálně pěti pracovních dnů k přípravě. Lhůtu je možno zkrátit jen se souhlasem uvedených subjektů a to za zákonem stanovených podmínek. U ostatních osob musí být zachována lhůta aspoň třídní. Opis obžaloby musí být doručen nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení nebo vyrozuměním, kdy tento se doručuje obžalovanému, jeho obhájci, případně zákonnému zástupci obžalovaného, pokud je zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li omezena a dalším osobám uvedeným v ustanovení § 196 trestního řádu (poškozený a osoba, které náleží věc, u které bylo navrženo v obžalobě její zabránění). Podle ustanovení § 198 odst. 3 trestního řádu učiní předseda senátu při nařízení hlavního líčení také všechna opatření, jichž je třeba k zajištění jeho řádného průběhu a k tomu, aby věc bylo možné projednat a rozhodnout bez odročení. K uvedeným opatřením náleží např. obstarání spisů, předvolání svědků a znalců, zajištění věcných a listinných důkazů, zajištění účasti přísedících apod.

Předseda senátu je povinen sledovat při přípravě hlavního líčení, zda trvají důvody vazby. V případě, že státní zástupce souhlasí s propuštěním obviněného na svobodu, rozhoduje o propuštění předseda senátu, jinak rozhoduje o vazbě senát v neveřejném zasedání.

⁵³ Ustanovení § 220 trestního řádu

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s. 526

⁵⁵ Dalšími ustanoveními trestního řádu, ve kterých je uveden charakter činnosti státního zástupce, jsou § 180 odst. 2, 3 § 203 odst. 1 a § 215 odst. 2 trestního řádu.

V rámci hlavního líčení má hlavní úlohu soud, který nese konečnou odpovědnost za zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Soud v tomto směru postupuje z úřední povinnosti. Ačkoliv má soud rozhodující úlohu v hlavním líčení, státnímu zástupci není upřeno oprávnění vzít obžalobu (návrh na potrestání) zpět, může tak učinit do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě, ale pouze pokud po zahájení hlavního líčení obžalovaný netrvá na jeho pokračování. Zpětvzetím obžaloby dochází k vrácení věci do přípravného řízení.

Státní zástupce se připravuje ve složitějších případech na jednání soudu tak, že písemně podchytí svá zjištění o studiu spisu a odkazy na čísla listů nejdůležitějších důkazů, nebo využije opisu protokolů o důkazech, jež jsou založeny v dozorovém spisu a zpracuje písemně osnovu závěrečné řeči. V záznamu o přípravě na hlavní líčení nebo jiné jednání soudu uvede návrhy na způsob vyřízení věci soudem. Tyto písemnosti eviduje státní zástupce v dozorovém spisu.⁵⁶

„Předseda senátu hlavní líčení zahajuje, zjišťuje přítomnost a totožnost osob, které se k němu dostavily (ustanovení § 205 trestního řádu), vyzývá státního zástupce k přednesení obžaloby (ustanovení §206 odst. 1 trestního řádu), uděluje všem zúčastněným osobám poučení, zjišťuje požadavek poškozeného na náhradu škody dotazem na poškozeného, je-li přítomen, nebo přečtením jeho návrhu ze spisu (ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu).“⁵⁷

Dokazování v hlavním líčení mají provádět strany, kdy předseda senátu dokazování ve věci zahajuje, stanoví pořadí provádění jednotlivých důkazů a může provádět dokazování, v případě, že je třeba doplnit dokazování a zvláště v případě, kdy strana obhajoby zůstala nečinná. Státní zástupce má danou ustanovením § 2 odst. 5 trestního řádu povinnost prokazovat vinu obžalovaného. Předseda senátu může pověřit člena senátu provedením jednotlivého důkazu, či jeho provedení uložit státnímu zástupci. Soud bude pravděpodobně vyzývat státního zástupce k provedení důkazu pouze v případě, že se nebude řídit svou povinností prokazovat vinu obžalovaného. „Státní zástupce, který nedostal své povinnosti předložit soudu dostatečné množství důkazů již při podání obžaloby (ať už z jakýchkoliv důvodů, třeba i proto, že obhajoba uplatnila své hlavní námitky vyžadující další doplňování dokazování až v řízení před soudem), je zde po právu zavázán k povinnosti prokázat jím tvrzenou vinu obžalovaného, a to nejen tím,

⁵⁶ Čl. 91 pokynu obecné povahy č. 8/2009 o trestním řízení

⁵⁷MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 676

že navrhne soudu provedení určitých důkazů či o nich opatří důkazní prostředky, ale může mu být, a také by v takovém případě měla být uložena povinnost tyto důkazy provést a obžalovaného z tvrzeného jednání usvědčit.“⁵⁸ Dále předseda senátu dává stranám možnost vyjádřit se k důkazům, nabádá je k návrhům na doplnění dokazování a je oprávněn povolit výslech svědka, následně dokazování prohlašuje za skončené.

Podle ustanovení čl. 89 odst. 1 pokynu obecné povahy č. 8/2009 o trestním řízení státní zástupce v řízení před soudem zejména:

- a) opatřuje z vlastní iniciativy nebo na žádost předsedy senátu důkazy, které dosud nebyly provedeny; za tím účelem je oprávněn požádat policejní orgán k opatření důkazu,
- b) navrhuje a provádí důkazy, které podporují obžalobu,
- c) je povinen prokazovat tvrzení uvedená v obžalobě, přičemž posuzuje okolnosti případu i z hlediska důkazů svědčících ve prospěch obžalovaného; dbá, aby v řízení před soudem byl náležitě zjištěn skutkový stav věci a vydáno zákonné rozhodnutí.

Dle uvedeného pokynu státní zástupce mimo jiné neprovádí důkazy ve vztahu ke skutečnostem svědčícím ve prospěch obžalovaného, ale může provedení takového důkazu soudu navrhnout. Z uvedeného je zřejmé, že státní zástupce má povinnost dokazovat vinu obžalovaného a vystupovat v řízení před soudem nestranně a nezaujatě, ačkoliv existuje v trestním řádu rozpor mezi ustanoveními § 2 odst. 5 a § 180 odst. 3.

Provádění dokazování je upraveno v ustanovení § 215 odst. 2 trestního řádu, které bylo zařazeno do trestního řádu novelou v roce 1993, v nové podobě vyjádřeno v roce 2001. Oprávněním státního zástupce, obžalovaného a jeho obhájce, aby na jejich žádost uskutečnila výslech některá z těchto osob je zvýšena kontradiktornost řízení. Podle odst. 3 téhož ustanovení trestního řádu po provedení výslechu nebo jeho části podle odst. 2 má druhá strana právo klást vyslýchanému otázky, což je však v rozporu se zásadou rovnosti stran. Prof. Jelínek v komentáři k trestnímu řádu uvádí, že by bylo koncepčně vhodnější připuštění střídavého výslechu obou stran.⁵⁹

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel, KRÁL, Vladimír, BAXA, Josef, PÚRY, František. Trestní řád. Komentář II. díl (§180 až §392). 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. s. 1212

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 782

Dokazování v hlavním líčení v rámci zjednodušeného řízení před soudem⁶⁰ má svá specifika od standardního hlavního líčení, neboť soud může rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, které strany označily za nesporné, tím může dojít k výraznému omezení dokazování. Samosoudce může se souhlasem státního zástupce a obviněného předčíst i úřední záznamy o vysvětlení osob⁶¹ a o provedení dalších úkonů⁶².

Pokud strany trestního řízení nemají další návrhy na provedení důkazů nebo v případě, že rozhodl soud o zamítnutí dalších návrhů, pak předseda senátu (samosoudce) ukončuje dokazování v hlavním líčení tím, že prohlásí dokazování za skončené a udělí slovo k závěrečným řečem, k čemuž ho opravňuje trestní řád v ustanovení § 216 odst. 1 trestního řádu.

„Závěrečné řeči, i když zákon nijak jejich podobu nespecifikuje, mají sloužit k tomu, aby strany (jejich zákonní zástupci nebo zmocněnci) nebo obhájce upozornili na skutečnosti, které jsou z jejich hlediska významné pro rozhodnutí věci a jež považují za prokázané nebo naopak neprokázané.“⁶³ Ustanovení § 216 odst. 2 trestního řádu stanoví pořadí závěrečných řečí. Předseda senátu udělí nejdříve slovo státnímu zástupci, poté přicházejí na řadu poškozený, zúčastněná osoba, obhájce obžalovaného, popřípadě obžalovaný. Státní zástupce se při závěrečné řeči řídí ustanovením čl. 93 pokynu obecné povahy č. 8/2009. Zhodnotí výsledky dokazování a uvede, které skutečnosti považuje za prokázané a na základě jakých důkazů. Dále zhodnotí povahu a závažnost trestného činu, osobu pachatele, pohnutky, skutkové a další okolnosti případu, jež mají význam pro rozhodnutí o vině a trestu, ochranných opatřeních a nárocích poškozených na náhradu škody. Navrhne a odůvodní právní kvalifikaci pro rozhodnutí o vině a

⁶⁰ V rámci zjednodušeného řízení před soudem projednává samosoudce věci, ve kterých bylo konáno zkrácené přípravné řízení. Tento typ řízení před soudem byl upraven novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. Zjednodušené řízení před soudem upravuje ustanovení § 314b a násl. trestního řádu.

⁶¹ Srovnání s ustanovením § 158 odst. 5 trestního řádu, který stanoví, že o obsahu vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, se sepíše úřední záznam. Úřední záznam slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede. **Nestanoví-li tento zákon jinak, úřední záznam nelze v řízení před soudem použít jako důkaz.** Je-li ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýchán jako svědek nebo jako obviněný, nemůže mu být záznam přečten, nebo jinak konstatován jeho obsah.

⁶² Ustanovení § 314d odst. 2 trestního řádu.

⁶³ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 688

odůvodní a navrhne uložení určitého trestu, případně ochranného opatření. Vyjadřuje se i k návrhu poškozeného na náhradu škody.

Soud může shledat na základě návrhu stran nebo z vlastní iniciativy, že skutečnosti uvedené v závěrečných řečech je třeba objasnit. Rozhodne usnesením o doplnění dokazování podle ustanovení § 218 trestního řádu. Takovéto skutečnosti mohou vyplynout i z posledního slova obžalovaného, na které má právo na základě ustanovení § 217 trestního řádu. Poslední slovo uděluje předseda senátu (samosoudce) po skončení závěrečných řečí. Obžalovanému nesmí být během posledního slova soudem, ani nikým jiným kladeny otázky. Právo posledního slova musí být obžalovanému uděleno vždy, a to bezprostředně před tím, než se soud odebere k závěrečné poradě (v případě, kdy rozhoduje ve věci senát).

Ustanovení § 221 až 230 trestního řádu upravují možná rozhodnutí soudu v hlavním líčení. Podle povahy rozhodnutí jsou dělena na:

- rozhodnutí meritorní (odsuzující a zprošťující rozsudek, usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o schválení narovnání, usnesení o postoupení věci mimosoudnímu orgánu),
- rozhodnutí zatimní (usnesení o přerušení trestního stíhání, usnesení o postoupení věci jinému orgánu, usnesení o vrácení věci státnímu zástupci),
- rozhodnutí mezitimní (podmíněné zastavení trestního stíhání).

2.4. Opravné řízení

Opravné řízení, jako jedno ze stadií trestního řízení, slouží k zajištění zákonnosti a spravedlnosti rozhodnutí v rámci trestního řízení. Státní zástupce má výraznou roli i v tomto stadiu trestního řízení, neboť se podílí na splnění účelu trestního řízení, ať již jako orgán činný v trestním řízení nebo strana trestního řízení před soudem. „Hlavním důvodem právní úpravy opravných prostředků je úvaha, že jakékoliv rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení může být nesprávné z objektivního hlediska, neboť i při sebedokonalejší úpravě jednotlivých stadií trestního řízení a při vši pečlivosti orgánů činných v trestním řízení a jejich snaze učinit věcně správné, zákonné a spravedlivé rozhodnutí může dojít vzhledem k složitosti a komplikovanosti skutkových i právních otázek k chybám a nedostatkům, jež pak ovlivňují správnost učiněného

rozhodnutí.⁶⁴ Účel opravného řízení v nejširším slova smyslu je shodný s cílem trestního řízení. Přezkum rozhodnutí má zajistit, aby došlo ke zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností (uplatnění zásady materiální pravdy), dále k zajištění a odsouzení pravého pachatele trestného činu, správné kvalifikaci trestného činu a uložení přiměřeného trestu za spáchaný trestný čin (případně i dalším opatřením).

Přezkouvání rozhodnutí je založeno na zásadě dispoziční, tedy na základě podnětu k tomu oprávněného subjektu. Podnětem k zahájení opravného řízení je procesní úkon, který se nazývá opravný prostředek. Rozhodnutí orgánu nižšího stupně přezkouvává většinou orgán vyššího stupně v rámci systému orgánů činných v trestním řízení.

Opravné prostředky upravené v trestním řádu teorie dělí:

- **řádné** – směřující proti dosud nepravomocnému rozhodnutí,
- **mimořádné** – napadající již pravomocná rozhodnutí.

Mezi řádnými opravné prostředky patří: **stížnost, odvolání a odpor**. Mimořádné opravné prostředky tvoří **dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení**.

V ustanovení § 397 odst. 3 trestního řádu je uveden další specifický opravný prostředek. Uvedené ustanovení trestního řádu stanoví, že po právní moci rozhodnutí o přípustnosti vydání do ciziny se předkládá věc Ministru spravedlnosti, který má-li pochybnosti o správnosti rozhodnutí soudu, může věc předložit Nejvyššímu soudu k přezkouvání.

Podle ustanovení § 174a trestního řádu přísluší **nejvyššímu státnímu zástupci zvláštní kasační oprávnění**. Nejvyšší státní zástupce může do tří měsíců od právní moci rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci, a za tímto účelem může vyžadovat spisy, dokumenty, materiály a zprávy a provádět prověrky. Jedná se o quasiopravný prostředek, neboť směřuje proti pravomocnému rozhodnutí, avšak není zde podáván opravný prostředek a o jeho použití rozhoduje výhradně nejvyšší státní zástupce.⁶⁵

⁶⁴ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 876

⁶⁵ Oprávnění nejvyššího státního zástupce podle ustanovení § 174a trestního řádu bylo zavedeno do trestního řádu novelou č. 265/2001 Sb.

2.4.1. Odvolání

Odvolání je řádný opravný prostředek, kterým je možno napadnout rozsudek soudu prvního stupně. K podání jsou oprávněny osoby uvedené v ustanovení § 246 trestního řádu. Jednou z těchto osob je i státní zástupce, kterému zákonodárce dal nejširší možnost pro podání odvolání, neboť odvolání může podat proti odsuzujícímu i zprošťujícímu rozsudku, zaměřené proti kterémukoliv výroku, a to ve prospěch nebo v neprospěch kterékoliv osoby rozsudkem přímo dotčené. Má oprávnění podat odvolání ve prospěch obžalovaného, ačkoliv tak jedná proti jeho vůli. Přestože státní zástupce v řízení před soudem zastává postavení strany, nelze opomenout, že tak jedná jako zástupce veřejného zájmu, proto je mu uděleno oprávnění podat odvolání ve prospěch obžalovaného, ačkoliv tak jedná proti jeho vůli.

Z odvolání podaného státním zástupcem musí být zřejmé, ve kterých výrocích rozhodnutí napadá a jaké vady vytýká. Důraz je kladen na vyznačení, kterých osob se týká, kterých výroků a zda je podáváno ve prospěch nebo neprospěch uvedené osoby, případně ve prospěch i neprospěch.⁶⁶ Důležitost vyznačení, zda státní zástupce podává odvolání ve prospěch nebo neprospěch obžalovaného, je z hlediska zákazu změny k horšímu⁶⁷ uvedené v ustanovení § 259 odst. 4 trestního řádu. Pokud státní zástupce podá odvolání vysloveně ve prospěch obžalovaného, tento zákaz nadále trvá, ale v případě, že podává v neprospěch obžalovaného, pak se neuplatňuje.

Nedojde-li k vyznačení státním zástupcem, zda podává odvolání ve prospěch nebo neprospěch obžalovaného, pak nesplňuje podané odvolání náležitosti obsahu, neboť je tak povinen učinit podle ustanovení § 249 odst. 2 trestního řádu, přichází na řadu postup podle ustanovení § 251 odst. 1 trestního řádu, tedy výzva k odstranění vad ve lhůtě 5 dnů a poučení o následcích, pokud tak neučiní. V případě, že nedojde ve stanovené lhůtě k odstranění této vady, odvolací soud odvolání odmítne.⁶⁸

⁶⁶ Ustanovení čl. 94 pokynu obecné povahy č. 8/2009

⁶⁷ Tzv. reformationis in peius, která spočívá v zákazu zhoršení postavení osoby, která podala opravný prostředek (případně v jejíž prospěch byl podán), aby tak neměl obavu podat opravný prostředek z důvodu, že by mohlo dojít ke zhoršení jeho situace.

⁶⁸ Judikát Nejvyššího soudu č.j.: 5 Tdo 1205/2003 uvádí, že předseda senátu soudu prvního stupně nemůže odmítnout odvolání státního zástupce, ve kterém není vymezeno, je-li podáno ve prospěch nebo v neprospěch obviněného, pokud neučinil výzvu k odstranění vad, nestanovil pro ně pětidenní lhůtu a neupozornil státního zástupce na následky nesplnění této výzvy spočívající v odmítnutí odvolání.

Státní zástupce opakuje návrhy na provedení těch důkazů v odvolání, o kterých soud nerozhodl. Předloží neprodleně spisy potřebné pro projednání odvolání nejbližší vyššímu státnímu zastupitelství⁶⁹, které si může vyžádat předložení dalších materiálů. Následně vyšší státní zastupitelství přezkoumává důvodnost podaného odvolání. Státní zástupce, který odvolání podal nebo jeho nadřízený státní zástupce (ten tak činní zejména v případě, je-li odvolání zjevně nedůvodné), může vzít odvolání zpět. Odvolání lze vzít zpět výslovným prohlášením, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Státní zástupce je oprávněn vzít zpět odvolání podané ve prospěch obžalovaného i bez jeho souhlasu. Obžalovanému pak běží nová lhůta k podání odvolání od vyrozumění, že odvolání bylo vzato zpět.⁷⁰ Lhůta pro podání odvolání činí 8 dní od doručení opisu rozsudku a podává se u soudu, jehož rozhodnutí napadá.

Odvolacím soudem je soud uvedený v ustanovení § 252 trestního řádu, který je podle uvedeného ustanovení věcně příslušný k rozhodnutí o odvolání. Účast státního zástupce je povinná při veřejném zasedání při rozhodování o odvolání. Rozhodnutí o odvolání činí soud zejména při veřejném zasedání a v neveřejném zasedání tak může učinit v případech uvedených v ustanovení § 263 odst. 1 trestního řádu.

„Státnímu zástupci bude věc vrácena zpravidla tehdy, když odvolací soud zjistí, že ani opakování hlavního líčení by zřejmě nemohlo vést k nápravě, a je proto žádoucí věc projednat znovu v přípravném řízení.

Důvodem pro vrácení věci státnímu zástupci k došetření ze stadia odvolacího řízení již není pouhý požadavek náležitého objasnění věci (jako tomu bylo před účinností zákona č. 265/2001 Sb.), a to ani tehdy, jestliže by se jednalo o nedostatečná skutková zjištění znamenající obtížné a rozsáhlé došetření skutečností důležitých pro rozhodnutí ve věci, jež by soud prvního stupně nemohl provést rychleji než státní zástupce.“⁷¹

2.4.2. Stížnost

⁶⁹ Předkládá opis obžaloby, rozsudek, usnesení, odvolání, stížnost státního zástupce, případně vyjádření k odvolání, záznam o přípravě a účasti státního zástupce v hlavním líčení, stejnopis protokolu o hlavním líčení, případně další obsah dozorového spisu.

⁷⁰ Ustanovení § 250 odst. 3 trestního řádu

⁷¹ Judikát Nejvyššího soudu č.j.: 4 Tz 21/2003

Státní zástupce vystupuje v případě stížnosti, jakožto řádného opravného prostředku směřující proti usnesením orgánů činných v trestním řízení jako orgán, který je oprávněn stížnost podat, ale v jiném případě je oprávněn o stížnostech podaných jako orgán činný v trestním řízení rozhodovat.

Státní zástupce je v rámci dozoru nad přípravým řízením oprávněn rozhodovat o stížnostech směřujících proti usnesení policejních orgánů. Pouze v případě, že by k takovému rozhodnutí policejního orgánu dal dozorující státní zástupce pokyn, pak je oprávněn k rozhodnutí o stížnosti nadřízený státní zástupce, kterému dozorující státní zástupce věc předkládá.⁷² Stížnost je přípustná proti každému usnesení policejního orgánu. Vzhledem k tomu, že státní zástupce je oprávněn provádět jednotlivé úkony nebo celé vyšetřování sám, pak je stížnost přípustná i proti všem usnesením státního zástupce v tomto případě. Výjimkou z rozhodování o stížnosti proti usnesení policejního orgánu státním zástupcem jsou případy, kdy státní zástupce dává předchozí či následný souhlas s takovým rozhodnutím policejního orgánu.⁷³ S ohledem na nepřípustné průtahy v řízení je podání stížnosti proti usnesením soudu a státního zástupce již omezeno na zákonem stanovené případy. Jedná se především o meritorní rozhodnutí a jiná důležitá rozhodnutí státních zástupců a soudu.

Stížností lze napadnout usnesení pro nesprávnost některého výroku nebo pro porušení ustanovení o řízení, jestliže toto porušení mohlo způsobit nesprávnost některého výroku usnesení a je možno ji opřít o nové skutečnosti a důkazy. Stížnost se podává ve lhůtě tří dnů od oznámení usnesení, osoby oprávněné podat stížnost jsou uvedeny v ustanovení § 142 trestního řádu. V tomto ustanovení trestního řádu je uvedeno, že k podání stížnosti proti usnesení soudu⁷⁴ je oprávněn státní zástupce a to i ve prospěch obviněného. Státní zástupce takto podanou stížnost může vzít zpět i bez jeho souhlasu.⁷⁵ V tomto okamžiku nastává obdobná

⁷² Judikát Nejvyššího soudu č.j.: 4 Tz 46/2009 uvádí, že jestliže v odůvodnění usnesení o odložení věci dozorující státní zástupce uvedl, že jediným možným a správným postupem v předmětné věci je zahájení trestního stíhání podle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu, pak se nepochybně jedná o pokyn vydaný policejnímu orgánu k zahájení trestního stíhání, o stížnosti podané proti usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání vydanému z podnětu uvedeného pokynu nemůže rozhodnout dozorující státní zástupce, nýbrž jemu nadřízený státní zástupce.

⁷³ Ustanovení § 146a odst. 2 trestního řádu

⁷⁴ U nichž to připouští trestní řád, neboť není přípustná proti všem usnesením, které soud vydá.

⁷⁵ Takto může učinit nejen státní zástupce, který stížnost podal, ale i jeho nadřízený státní zástupce.

situace jako při zpětvzetí odvolání podaného ve prospěch obžalovaného, tedy obviněnému běží nová lhůta pro podání stížnosti od vyrozumění o zpětvzetí stížnosti.

O stížnosti rozhoduje zásadně nadřízený orgán, kterému se stížnost předkládá spolu se spisy. Stížnost má devolutivní účinek, avšak je zde přípustná výjimka autoremedury podle ustanovení § 146 odst. 1 trestního řádu, kdy prvoinstanční orgán stížnosti sám vyhoví, může tak však učinit pouze za zákonem stanovených podmínek. „Při rozhodování o stížnosti platí na rozdíl od ostatních opravných prostředků omezený revizní princip, neboť stížnostní orgán přezkoumává správnost všech výroků napadeného usnesení, proti nimž mohl stěžovatel podat stížnost, i řízení předcházející napadenému usnesení, přičemž však týká-li se stížnost jen některé z více osob nebo jen některé z více věcí, o nichž bylo rozhodnuto tímž usnesením, přezkoumá stížnostní orgán jen správnost výroků týkajících se této osoby nebo této věci a řízení předcházející přezkoumávané části usnesení (ustanovení § 147 trestního řádu).“⁷⁶

2.4.3. Odpor

Odpor je opravným prostředkem, kterým je napadán trestní příkaz. Pokud podá státní zástupce odpor proti trestnímu příkazu, dojde k situaci, kdy bez ohledu na okolnosti, je trestní příkaz zrušen a pokračuje se v řízení tak, jako by nebyl vydán a samosoudce nařídí hlavní líčení. Pouze státní zástupce má oprávnění podat odpor v neprospěch obviněného, vzhledem k tomu, že poškozený není oprávněn odpor podat. Odpor proti trestnímu příkazu se podává ve lhůtě 8 dnů od doručení trestního příkazu.

2.4.4. Dovolání

Dovolání, mimořádný opravný prostředek, napadá pravomocná meritorní rozhodnutí soudu druhého stupně. Lze ho podat pouze ze zákonem vymezených důvodů a slouží k odstranění právních vad rozhodnutí. Dovolání zavedla tzv. velká novela trestního zákoníku⁷⁷ proto, aby bylo posíleno postavení základních procesních stran a jejich rovný přístup k Nejvyššímu soudu.

⁷⁶ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 951

⁷⁷ Zákonem č. 265/2001 Sb

Zavedením dovolání v trestním řízení se odstranil rozdíl mezi civilním a trestním řízením u mimořádných opravných prostředků.

Osoby oprávněné podat dovolání jsou uvedeny v ustanovení § 265d trestního řádu. Nejvyšší státní zástupce podává dovolání na návrh krajského nebo vrchního státního zástupce anebo i bez takového návrhu pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu, a to ve prospěch i v neprospěch obviněného. Pouze nejvyšší státní zástupce je tak oprávněn podat dovolání v neprospěch obviněného, neboť dovolání není oprávněn podat ani poškozený, či zúčastněná osoba, přestože výroky jich se týkající mohou být předmětem dovolání. Za obviněného může dovolání podat pouze obhájce, jelikož je třeba v dovolání posoudit právní vady, pro které je dovolání podáno a na jejich popsání závisí úspěšnost podaného dovolání.

Státní zastupitelství činné před soudem druhého stupně přezkoumá rozhodnutí tohoto soudu bezprostředně po jeho doručení a jsou-li dány zákonné důvody dovolání, předloží bez zbytečného odkladu návrh na dovolání se spisem Nejvyššímu státnímu zastupitelství.⁷⁸ K podání dovolání může podat podnět státní zastupitelství činné v prvním stupni státnímu zastupitelství činnému ve stupni druhém.

Návrh na podání dovolání podle pokynu obecné povahy č. 8/2009 obsahuje zejména:

- označení rozhodnutí, proti kterému má dovolání směřovat,
- jméno a příjmení, datum narození a bydliště obviněného,
- stručný popis skutkového stavu, výrok rozhodnutí, proti kterému má dovolání směřovat, rozsah a důvod dovolání, včetně jeho zákonného označení,
- údaj, zda má být dovolání podáno ve prospěch či neprospěch obviněného,
- návrh na rozhodnutí dovolacího soudu,
- odůvodnění návrhu na dovolání,
- další skutečnosti významné pro posouzení důvodnosti dovolání,
- datum doručení napadeného rozhodnutí státním zastupitelstvím v prvním i druhém stupni.

Je umožněno předložit pouze nástin dovolání namísto návrhu na dovolání se stručnou předkládací zprávou. Návrh na dovolání nebo nástin dovolání předkládá státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství nejvyšší státní zástupkyni. Zašle dovolání nebo vyrozumění,

⁷⁸ Ustanovení čl. 97 odst. 1 Pokynu obecné povahy č. 8/2009

o tom že nebyl shledána důvody pro dovolání, státnímu zastupitelství činnému u soudu druhého stupně.⁷⁹ O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud. O dovolání rozhoduje v zásadě ve veřejném zasedání mimo výjimek stanovených v ustanovení § 256r odst. 1 trestního řádu. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství se účastní veřejného zasedání obligatorně a je oprávněn vzít zpět dovolání nejvyšší státní zástupkyně, pokud zjistí, že je nedůvodné.

Dovolání se podává ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí, které napadá, a to u soudu rozhodujícího v prvním stupni. Řízení u Nejvyššího soudu předchází řízení u soudu prvního soudu, ve kterém má dojít k odstranění nedostatků dovolání, možnosti vyjádření stran a přezkoumání, zda není důvod pro podání návrhu na odložení či přerušeni výkonu rozhodnutí. I v řízení o dovolání se uplatňuje zákaz reformace in peius. Uplatní se v případě, kdy podá státní zástupce dovolání ve prospěch obviněného, nebo dovolání podá obviněný prostřednictvím obhájce. Pokud ovšem podá státní zástupce dovolání v neprospěch obviněného, dojde opět k neuplatnění reformace in peius.

„U dovolání se podobně jako u odvolání a dalších opravných prostředků uplatňuje beneficium cohaesionis. V důsledku tohoto principu Nejvyšší soud při rozhodování o dovolání, jestliže je podaný opravný prostředek omezen jen na některou z osob, ohledně nichž se konalo společné řízení, povinen z úřední povinnosti vždy zkoumat, zda důvod, který prospívá tomu, ohledně něhož byl opravný prostředek podán, prospívá i ostatním či nikoliv.“⁸⁰

2.4.5. Stížnost pro porušení zákona

Stížnost pro porušení zákona je specifickým mimořádným opravným prostředkem, který je specifický, neboť k jeho podání je oprávněn pouze ministr spravedlnosti. Ministr spravedlnosti touto stížností napadá pravomocná rozhodnutí soudu nebo státního zástupce. Zákodárce ponechal po zavedení dovolání do trestního řízení i tento typ mimořádného opravného prostředku, přičemž nejprve došlo k úpravě vzájemného vztahu dovolání a stížnosti pro porušení zákona ustanovením § 266a odst. 1 trestního řádu, který stanovil, že proti rozhodnutím, jejichž zrušení se lze domáhat cestou dovolání, může ministr spravedlnosti podat stížnost pro porušení

⁷⁹ Postup je obdobný i v případě, kdy podal návrh na dovolání jiný útvar Nejvyššího státního zastupitelství.

⁸⁰ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 967

zákona ve lhůtě 2 měsíců od doručení pravomocného rozhodnutí státnímu zástupci. Po uplynutí této lhůty mohl ministr spravedlnosti podat stížnost ve prospěch obviněného, pokud nebylo v téže věci podáno dovolání. Uvedené ustanovení bylo však bez náhrady zrušeno, proto již není ministr spravedlnosti vázán žádnou lhůtou k podání stížnosti pro porušení zákona. V téže věci podané dovolání a stížnost pro porušení zákona Nejvyšší správní soud projednává ve společném řízení s výjimkou uplatnění postupu podle ustanovení § 23 trestního řádu.

Nejvyšší soud rozhoduje o stížnosti pro porušení zákona ve veřejném zasedání, přičemž je účast státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství obligatorní. Pouze rozhodnutí uvedená v ustanovení § 268 odst. 1 trestního řádu může Nejvyšší soud učinit též v neveřejném zasedání. Uvedené ustanovení trestního řádu stanoví, že Nejvyšší soud stížnost pro porušení zákona zamítne, není-li přípustná, byla-li podána opožděně, nebo není-li důvodná.

Účelem tohoto opravného prostředku je náprava právních vad i nedostatků ve skutkovém zjištění, jestli-že jejich důsledkem došlo k nesprávnému právnímu hodnocení skutku nebo vadnému postupu řízení. Vyloučeno je podání stížnosti v neprospěch obviněného v souladu se zákazem reformace in peius.

2.4.6. Obnova řízení

Obnova řízení je posledním mimořádným opravným prostředkem možným v rámci trestního řízení. Lze jím napadnout pravomocný:

- rozsudek,
- trestní příkazu,
- usnesení o zastavení trestního stíhání,
- usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání,
- usnesení o schválení narovnání a
- usnesení o postoupení věci jinému orgánu, pokud jimi skončilo trestní stíhání proti obviněnému.

V podstatě se jedná o situaci, kdy vyjdou najevo nové skutečnosti a důkazy, které nebyly v původním řízení známy, vyšly najevo až po právní moci rozhodnutí, odůvodňující, že v jejich důsledku mohlo dojít k jinému rozhodnutí o vině nebo o nároku poškozeného na náhradu škody anebo vzhledem k nimž by byl původně uložený trest ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti trestného činu nebo k poměrům pachatele nebo uložený druh trestu by byl ve zřejmém rozporu s účelem trestu. Dále je obnova řízení možná pokud došlo k tomu,

že policejní orgán, státní zástupce nebo soudce v původním řízení porušili svoje povinnosti jednáním zakládající trestný čin. Posledním důvodem pro podání návrhu na obnovu řízení je případ, kdy nálezem Ústavního soudu byl zrušen právní předpis, na jehož základě byl vydán soudem v trestním řízení rozsudek, který nabyl právní moci, ale nebyl zcela vykonán.

Návrh na obnovu řízení lze podat v neprospěch i ve prospěch obviněného. V neprospěch obviněného může podat návrh na obnovu řízení pouze státní zástupce. Pokud skončilo trestní stíhání pravomocným usnesením soudu nebo státního zástupce o zastavení trestního stíhání, pak je obnova možná pouze v neprospěch obviněného, což platí i v případě usnesení o postoupení věci jinému orgánu, o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání. Obnova řízení ve prospěch obviněného je možná i po jeho smrti. Návrh na povolení obnovy řízení jsou oprávněni podat mimo státního zástupce obviněný a osoby, které mohou podávat v jeho prospěch odvolání.

Státní zástupce může vzít návrh zpět i bez svolení obviněného, což osoby, které podaly návrh ve prospěch obviněného, učinit nemohou. Zpětvzetí návrhu je možné do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě. Ustanovení § 280 odst. 5 trestního řádu stanoví, že dozwí-li se soud nebo jiný státní orgán o okolnosti, která by mohla odůvodnit návrh na povolení obnovy, je povinen oznámit ji státnímu zástupci. Dále toto ustanovení upravuje, že pokud by se jednalo o okolnost, která by mohla odůvodnit návrh na povolení obnovy ve prospěch obviněného, je státní zástupce povinen o ní neprodleně zpravit obviněného. V případě, kdy by tak nemohl učinit, má povinnost zpravit o této okolnosti jinou osobu, která je oprávněna podat návrh, pokud tak neučiní sám.

Řízení v rámci obnovy řízení se skládá ze dvou řízení, a to z řízení o návrhu na povolení obnovy a řízení po povolení obnovy. V řízení o návrhu na povolení obnovy je řešeno, jestli má být věc znovu řešena, tedy zda bude povolena obnova, nebo bude zamítnuta. V případě, že dojde k povolení obnovy, následuje řízení, které je upraveno v ustanovení § 287 trestního řádu a následujících v souvislosti s tím, v jakém stadiu bylo řízení obnovené ukončeno.

2.5. Vykonávací řízení

Vykonávací řízení je fakultativním stadiem trestního řízení, neboť jeho účelem je nucené uskutečnění obsahu rozhodnutí příslušného orgánu činného v trestním řízení, jestliže to povaha takového rozhodnutí vyžaduje a nebylo realizováno anebo nebylo realizováno dobrovolně. Dochází tak k realizaci obsahu rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Hlava XXI trestního řádu tedy upravuje nejen výkon rozhodnutí soudu, nýbrž i výkon

rozhodnutí jiných orgánů činných v trestním řízení.⁸¹ Úprava vykonávacího řízení v trestním řádu je značně omezená. „Omezuje se většinou jen na ustanovení o tom, jak vyvolat výkon rozhodnutí, na koho je třeba se obrátit se žádostí o provedení jednotlivých jeho výroků, neobsahuje však zpravidla předpisy o tom, jak jednotlivé výroky provést (např. jak provádět výkon trestu odnětí svobody, vazby, ochranných opatření, apod.); tyto předpisy jsou obsaženy obvykle ve zvláštních prováděcích směrnících, vydaných těmi orgány, jimž vlastní provedení obsahu rozhodnutí náleží (např. směrnice ministerstva financí pro výkon rozhodnutí o zajištění výkonu trestu propadnutí majetku, propadnutí věci, atd.)“⁸²

Předpoklady umožňující výkon rozhodnutí jsou:

- existence rozhodnutí, o jehož výkon jde,
- vykonatelnost takového rozhodnutí, která je rozdílná podle typu rozhodnutí,
- právní moc rozhodnutí, která je nezbytná u rozsudků, přičemž u usnesení je připuštěna v určitých případech předběžná vykonatelnost.⁸³

Rozhodnutí vykonává nebo jeho výkon zařizuje zásadně orgán, který rozhodnutí učinil.

2.5.1. Postavení státního zástupce ve vykonávacím řízení

Vykonávací řízení je založeno na řadě specifických zásad, přičemž jednou z nich je zásada kontroly pro naplnění účelu hlavně uložených trestů, trestních opatření a ochranných opatření. Projevem této zásady je dozor státního zástupce např. nad výkonem trestu odnětí svobody.⁸⁴ Podle ustanovení § 324 odst. 1 trestního řádu podává návrh na změnu způsobu výkonu trestu odnětí svobody státní zástupce mimo jiných subjektů oprávněných podat tento návrh. V tomto případě je stanovena speciální věcná i místní příslušnost, neboť o změně způsobu výkonu trestu rozhoduje okresní soud, v jehož obvodu se trest odnětí svobody vykonává. Dále je státní zástupce oprávněn podat návrh na podmíněné propuštění z trestu odnětí svobody.⁸⁵ Pouze se souhlasem státního zástupce je oprávněn podle ustanovení § 331 odst. 3 trestního řádu předseda senátu učinit rozhodnutí o tom, že se odsouzený podmíněně propouští na návrh ředitele věznice

⁸¹ Ustanovení § 361 trestního řádu o vymáhání pořádkové pokuty a nákladů trestního řízení

⁸² JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. s. 694

⁸³ Předběžná vykonatelnost se uplatní u usnesení, kde zákon připouští stížnost proti usnesení, ale nepřiznává jí odkladný účinek.

⁸⁴ Blíže k uvedenému dozoru v následující kapitole.

⁸⁵ Ustanovení § 331 odst. 1 trestního řádu

nebo jestliže se k takovému návrhu připojil. O osvědčení podmíněně propuštěného může předseda senátu taktéž rozhodnout pouze se souhlasem státního zástupce. Státní zástupce podává návrh soudu, aby se do výkonu trestu odnětí svobody nezapočítala doba, po kterou byl odsouzenému přerušen výkon trestu odnětí svobody za účelem léčebné péče ve zdravotnickém zařízení mimo věznici, stalo-li se tak v důsledku toho, že si odsouzený způsobil ujmu na zdraví úmyslně.⁸⁶

Státní zástupce je také oprávněn dát návrh na změnu trestu domácího vězení podle ustanovení § 334e trestního řádu.⁸⁷ Z ustanovení § 347 trestního řádu vyplývá oprávnění státního zástupce v přípravném řízení k zajištění majetku obviněného, je-li třeba očekávat uložení trestu propadnutí majetku a je obava, že výkon tohoto trestu bude zmařen nebo ztížen.

Ustanovení § 351a trestního řádu upravuje změnu způsobu ochranného léčení, ke kterému je oprávněn podat návrh státní zástupce nebo osoba, na níž se ochranné léčení vykonává. O změně způsobu výkonu ochranného léčení rozhoduje okresní soud ve veřejném zasedání, v jehož obvodu je zdravotnické zařízení, ve kterém se ochranné léčení vykonává. Rozhodovat může i bez návrhu uvedených osob. Uvedený soud rozhoduje i na návrh zdravotnického zařízení nebo státního zástupce i o změně ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci. Státní zástupce nebo osoba, na níž se ochranné léčení vykonává, dávají také návrh na upuštění od výkonu ochranného léčení i návrh ke změně výkonu zabezpečovací detence na ochranné léčení a návrh k propuštění ze zabezpečovací detence.

Trestní řád v oddílu sedmém hlavy XXI upravuje výkon některých jiných rozhodnutí. V tomto oddílu trestního řádu je upraveno podmíněně upuštění od potrestání, výkon vazby⁸⁸, vymáhání pořádkové pokuty a nákladů trestního řízení, opatření v řízení o schválení narovnání.

Od účinnosti zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, plní důležité úkoly v souvislosti s výkonem rozhodnutí také probační úředníci. Spolupráce orgánů činných v trestním řízení a Probační a mediační služby má směřovat k tomu, aby byla vazba nahrazena

⁸⁶ Ustanovení § 334 odst. 3 trestního řádu

⁸⁷ Novelou trestního řádu zákonem č. 41/2009 Sb. byl do hlavy XXI trestního řádu doplněn oddíl třetí – Výkon trestu domácího vězení, a tím zavedeno uvedené oprávnění státního zástupce v souvislosti se zavedením nového druhu trestu domácího vězení novým trestním zákoníkem.

⁸⁸ Zde trestní řád odkazuje na zvláštní zákon, kterým je zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby (dále jen „zákon o výkonu vazby“). Uvedený zákon doplňuje vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

jiným opatřením, věc mohla být projednána v některém za zvláštních druhů řízení nebo mohl být vykonán trest nespojený s odnětím svobody. Státní zástupce, pokud zjistí přezkoumáním důvodů vazby, že ve věci přichází v úvahu probační dohled nad obviněným, který by mohl být propuštěn z vazby na svobodu, vyžádá stanovisko Probační a mediační služby a požádá ji o vypracování zprávy obsahující podklady k obviněnému, nebyli-li opatřeny již dříve.

2.5.2. Dozor státního zástupce nad dodržováním právních předpisů v místech, kde je omezována osobní svoboda

Ke sjednocení postupu státních zástupců v netrestní působnosti, která však úzce souvisí s výkonem rozhodnutí, dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde je omezována osobní svoboda, byl vydán Pokyn obecné povahy č. 5/2008 ze dne 28. května 2008. Státní zástupce je zmocněn k provádění uvedeného dozoru ustanovením § 4 odst. 1 písm. b) zákona o státním zastupitelství, který stanoví, že vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda. „Ve většině zemí západní Evropy, ale i v jiných částech světa je obvyklé, že státní zastupitelství zaujímá významné místo též při dozoru nad místy výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody a dalšími místy, kde dochází k omezení osobní svobody.“⁸⁹ Svěřením této působnosti státnímu zastupitelství dochází ke svěření tohoto dozoru orgánu ochrany veřejného zájmu. Státní zastupitelství není soudem, ale jedná se o orgán relativně nezávislý, který je schopen vykonávat účinný dozor a ochranu.

Státní zástupce vykonává dozor z úřední povinnosti. Podkladem jsou mu veškeré informace, které získá, zejména spisy, výsledky kontrol a jiné poznatky z činnosti státních orgánů, stížnosti a žádosti, podaná vysvětlení, listiny i vlastní zjištění.⁹⁰ Výkon dozoru v místech, kde se vykonává vazba, byla státnímu zastupitelství svěřena od 1.1.2001 spolu s ostatními dozory nad detencemi, přičemž v tomto případě je slovo detence chápáno v širším slova smyslu, jako zbavení osobní svobody. Předmětem dozoru je pouze dodržování obecně závazných právních předpisů v místech, kde je omezována osobní svoboda. Nejedná se o posuzování vhodnosti nebo účelnosti postupu Vězeňské služby, pokud tento postup je v souladu s právními předpisy.

Při výkonu vazby státní zástupce dle uvedeného pokynu obecné povahy zejména prověřuje:

⁸⁹ FENYK, Jaroslav. *Vademecum státního zástupce*. Praha: ASPI Publishing, 2003. s. 22

⁹⁰ Ustanovení čl. 2 pokynu obecné povahy č. 5/2008

- přijímání a umíst'ování obviněných včetně toho, zda osobní spisy obviněných obsahují stanovené podklady pro výkon vazby,
- zda byl obviněný v zákonem stanovených případech neodkladně propuštěn z vazby a zda byly dodrženy související právní povinnosti,
- dodržování práv a povinností obviněných, zejména, zda výkon vazby nenarušuje splnění účelu vazby nebo zda obviněný není podrobován nedůvodným omezením,
- zda věznice neprodleně odesílá příslušným orgánům žádosti a stížnosti obviněných,
- uplatňování a dodržování právních předpisů o kázeňských přestupcích a vycházkách,
- dodržování právních předpisů o výkonu vazby u zvláštních skupin obviněných (mladiství, cizinci), zejména při umíst'ování do cel a ve vztahu k cizincům také, zda byli stanoveným způsobem poučeni a zda v případě přemístění cizince věznice vyrozuměla příslušný konzulární úřad.

Dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu vazby provádí krajské státní zastupitelství, v jehož obvodu je vazba vykonávána. Státní zástupce je při výkonu dozoru v místech, kde je vykonávána vazba, oprávněn v kteroukoliv dobu navštěvovat místa, kde se provádí výkon vazby, nahlížet do dokladů, podle nichž jsou obvinění drženi ve vazbě, hovořit s obviněnými bez přítomnosti třetích osob, prověřovat, zda příkazy a rozhodnutí Vězeňské služby ve věznici týkající se výkonu vazby odpovídají zákonům a jiným právním předpisům, žádat od zaměstnanců Vězeňské služby ve věznici potřebná vysvětlení, předložení spisů, dokladů, příkazů a rozhodnutí, týkajících se výkonu vazby, vydávat příkazy k zachovávání předpisů platných pro výkon vazby, nařít, aby osoba, která je ve vazbě v rozporu s příslušným rozhodnutím orgánu činného v trestním řízení nebo bez takového rozhodnutí, byla ihned propuštěna.⁹¹ Výsledek prověrky státní zástupce projedná s ředitelem nebo zástupcem ředitele věznice. O průběhu a výsledku prověrky pořídí státní zástupce zápis, jenž zašle dohledovému státnímu zástupci. Státní zástupce, pokud zjistí trvalý porušování předpisů, porušení předpisů, které sice již v konkrétním případě skončilo, je však zřejmá možnost jeho opakování, vydá příkaz k zachování právních předpisů, které je vězeňská služba povinná bez odkladu provést.

⁹¹ Ustanovení § 29 odst. 2 zákona o výkonu vazby

Závěr a úvahy de lege ferenda

Státní zástupce vykonává řadu úkonů v rámci celého trestního řízení. Jeho postavení se v průběhu trestního řízení mění a vystupuje v několika různých „rolích“. Dominantní při výkonu jeho funkce je ochrana veřejného zájmu, která se promítá od přípravného řízení až po řízení vykonávací.

Projevem zásady oportunity, která je zapracována do textu práce v Teoretických východiscích a konkrétně v podkapitole zabývající se obecně postavením státního zástupce v trestním řízení, je rozhodování státního zástupce o odklonech. Jedná se o případy, kde převažuje dosažení cíle poškozeného i snaha jejich uplatněním vést a motivovat obviněného k vedení řádného života v konkrétním případě s důrazem na specifika tohoto konkrétního případu. Uplatnění odklonů je diskutabilní s ohledem na princip, že o vině a trestu je oprávněn rozhodovat pouze soud, kdy zde dochází bez participace soudu ke konstatování, že obviněný trestný čin spáchal a v podstatě věci není třeba ho trestat na základě toho, že účelu trestního stíhání bylo dosaženo uplatněním odklonu.

Státnímu zástupci je svěřena velká pravomoc ustanovením § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu, neboť stanoví, že státní zástupce může zastavit trestní stíhání, jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo. Tímto postupem v podstatě dojde ke konečnému rozhodnutí ve věci, kdy je zcela jasně zřejmé, že trestný čin obviněný spáchal a nebude mu za něj uložen trest. Podstatným detailem v této pravomoci státního zástupce shledávám fakt, že tato skutečnost není zapisována do rejstříku trestů. Pokud je trestní řízení ukončeno tímto způsobem, je pachatel trestného činu v podstatě „netknutý“.

Pozitivum v uplatnění odklonů spatřuji v uspokojení poškozeného a rychlejší řešení věci, tedy bez zbytečných průtahů. Z hlediska spravedlnosti a zásad trestního řízení si však nejsem jistá, jestli by tato pravomoc neměla být svěřena pouze soudu.

Pouze státní zástupce je oprávněn podat obžalobu, jde o projev obžalovací zásady, na počátku vývoje veřejné žaloby existovala soukromoprávní žaloba v trestních věcech. Otázkou zůstává, není-li možné, aby došlo k pochybení v postupu státního zástupce, který na základě podkladů orgánů činných v trestním řízení obžalobu nepodá, ačkoliv by se tak stát mělo, zda by

nebyla možnost podání soukromoprávní obžaloby určitým mechanismem kontroly uvedeného postupu. Nebylo by jednoduché legislativně tuto myšlenku uchopit a stanovit zákonná kritéria, na základě kterých by bylo možno tuto obžalobu podat, ale jednalo by se o účinnou vnější kontrolu. V současném stavu „důvěry“ ve státní zastupitelství, by mohla vnější kontrola v této podobě stav změnit.

V obecných ustanoveních trestního řádu je uvedeno postavení státního zástupce v „hrubých“ rysech, které je následně konkretizováno v jednotlivých stádiích trestního řízení, v nich vykonává svá práva a povinnosti, čímž napomáhá naplnění účelu trestního řízení. Funkce státního zástupce je specifická a důležitá. Státní zástupce je specializován z důvodu, sledování veřejného zájmu a zastupuje stát, což je patrné z jeho názvu. Jeho odbornost je důležitá, neboť v trestním řízení dochází k zásahům, které je důležité uplatnit jen v případě, že účelu nelze dosáhnout jinak. Obžalobu podává jen v případě, že nelze postupovat jinak.

V přípravném řízení má státní zástupce dominantní postavení. Jeho dozorová činnost je důležitou kontrolou a má specifické oprávnění k podání návrhu na vzetí do vazby. Státní zástupce je „hybnou silou“ trestního řízení, neboť dává pokyny k provádění jednotlivých úkonů, sám může činit úkony, v určitých případech pouze on může vyšetřovat a podává obžalobu. Z uvedeného jasně vyplývá, že státní zástupce posouvá trestní řízení do jeho dalších fází, hlídá zákonnost a sleduje veřejný zájem. I v momentech, kdy se trestní řízení v podstatě nehýbá, dohlíží, aby se posunulo dozorem nad pátracími spisy.

Z novel trestního řádu je zřejmé, že zákonodárce sleduje jasný cíl zrychlení trestního řízení. Trestní řízení, které zachovává zásady trestního řízení a je zároveň rychlé, je prospěšné s ohledem na prevenci, uspokojení poškozeného a k působení na společnost jako celku.

Obligatorní vyšetřování trestných činů státním zástupcem je velice diskutabilním a zajímavým tématem. Dle mého názoru pro efektivní a účelné vyšetřování trestných činů spáchaných (nejen) policisty by mělo být vyšetřování konáno samostatným orgánem, který by měl adekvátní vyšetřovací aparát a to již od fáze prověřování. Neměl by vyšetřování konat ten, kdo není nestranný v souvislosti s tím, proti komu se řízení vede. S čímž souvisí otázka, kdo jiný ale může „odborníka“, který páchá trestnou činnost, vyšetřovat účelně? Dle mého názoru by to měl být odborník, který je již oddělený od původního působiště a je dostatečně finančně ohodnocený. Tím by došlo ke snížení ovlivnitelnosti těchto osob.

Státní zástupce musí přípravě na hlavní líčení věnovat náležitou pozornost, neboť jde o nejdůležitější stádium trestního řízení, kde sice vystupuje jako strana trestního řízení, ale ta která sleduje obecný zájem. Hlavní líčení se koná na podkladě obžaloby, kterou státní zástupce

přednáší. Posláním státního zástupce je prokázat vinu obžalovaného, k tomu opatřuje důkazy a pokud možno je i provádí a navrhuje trest obžalovaného.

V opravném řízení se ukazuje specifičnost státního zástupce v trestním řízení tím, že podává např. odvolání i v neprospěch obviněného a v jeho prospěch i proti jeho vůli, stále tak sleduje již několikrát zmiňovaný veřejný zájem a nikoliv to, na které straně u soudu se nachází.

Státní zástupce je tedy nepostradatelným článkem trestního řízení, který napomáhá průchodu spravedlnosti. Jedná v zájmu státu, ať už ve prospěch nebo neprospěch obviněného. Vedený zásadami trestního řízení naplňuje jeho účel na podkladu svých oprávnění svěřených mu zákonem.

Shrnutí

Diplomová práce je zaměřena na postavení státního zástupce v trestním řízení, proto podává komplexní náhled přes historický vývoj veřejné žaloby ve světě i u nás. Zabývá se i obecným vymezením trestního řízení s akcentem na postavení státního zástupce v rámci něj a zásad trestního řízení. Následuje nastínění postavení státního zástupce v jednotlivých stádiích trestního řízení.

Postavení státního zástupce se odvíjí od charakteru stadia trestního řízení. V přípravném řízení je „pánem sporu“, když koná dozor nad zachováním zákonnosti. Státní zástupce však může být i vyšetřujícím orgánem, ať fakultativně, že si to vymezí, nebo obligatorně u zákonem stanovených případech, kterým je věnována větší pozornost.

Těžiště práce je tedy zaměřeno na jednotlivá stadia od popsání přípravného řízení až po řízení vykonávací. Státní zástupce je orgán, který má specifická oprávnění a jeho hlavním úkolem je jednat ve veřejném (obecném) zájmu s akcentem na zachování zákonnosti.

Podstatnou chybou v povědomí laiků je, že státní zástupce je protistranou obviněnému respektive obhájci obviněného, však v řízení před soudem zastává postavení strany, která soustavně zastupuje stát a veřejný zájem ať již ve prospěch nebo v neprospěch obviněného s výlučným právem podat obžalobu, kterou před soudem zastupuje. V tomto poslání pokračuje i v opravném řízení, případně v řízení vykonávacím pro dosažení účelu trestního řízení.

Důležitou úlohu zastává i při dozoru nad místy, kde je omezována osobní svoboda pro opětovnou ochranu veřejného zájmu a ochranou práv obviněného.

Práce vyústí v návrhy de lege ferenda se zaměřením na sporné a diskutabilní záležitosti ohledně státního zástupce v trestním řízení.

Syllabus

The thesis is focused on the status of public prosecutor in criminal proceeding and therefore gives a comprehensive view over the historical development of public indictment in the world and in our country. It also follows the general definition of criminal proceeding, with an emphasis on the position of the prosecutor in a criminal proceeding and its principles. Following passage outlines the status of state prosecutor during each stage of a criminal proceedings. The position of the prosecutor depends on the nature of the stage of criminal proceeding. In preliminary investigation, the Prosecutor is the 'Lord of the dispute', who oversees legal compliance of the whole procedure. However, the prosecutor may be investigating authority himself, either optionally, by his choice of takeover, or obligatory in cases stipulated by law. The latter has gained more attention in my work.

Main body of the work is focused on individual proceeding stages, from above-mentioned preliminary proceeding to punishment enforcement phase. The prosecutor is the authority which has specific competencies and his main task is to act in the public (common) interest, with emphasis on the law-abidingness.

Substantial error in the minds of the laity is that the prosecutor is the counterparty of the accused, or his attorney, although in court, he only takes the position that consistently represents the state and the public interest, either in favor or against the accused, with the exclusive right to bring the charge to court and then represent it before the court. The mission continues in the appeal proceedings or punishment enforcement proceedings in order to achieve the purpose of criminal proceedings.

He also holds an important role in the supervision of places where personal freedom is restricted, again to protect the public interest and also the rights of the accused. My work ends in proposals *de lege ferenda*, focusing on the controversial and contentious issues concerning prosecutors role in a criminal proceedings.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

FENYK, Jaroslav. *Vademecum státního zástupce*. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-80-4

FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl 1., svazek 62. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců. Příručka Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001

HENDRYCH, Dušan, a kol. *Správní právo. Obecná část*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-049-2

JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2005. ISBN 80-86861-67-8

JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-30-1

JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6

KUCHTA, Josef; SCHELLE, Karel. *Státní zastupitelství*. 1. vydání. Zlín: ŽIVA v.o.s.. 1994. ISBN 80-901745-3-1

MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8

RUŽIČKA, Miroslav. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-929-7

ŠÁMAL, Pavel, KRÁL, Vladimír, BAXA, Josef, PÚRY, František. *Trestní řád. Komentář I. díl*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-634-4

ŠÁMAL, Pavel, KRÁL, Vladimír, BAXA, Josef, PÚRY, František. *Trestní řád. Komentář II. díl.* 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-634-4

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní řád. Komentář I.díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní řád. Komentář II.díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0

Články

COUFAL, Petr. Nad dalším zrychlením a zefektněním trestního řízení. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 10

PAVLOVSKÝ, Tomáš. Odklony a trestní zákoník. *Státní zastupitelství*, 2010, č. 1

RUŽIČKA, Miroslav. K vzájemnému vztahu dozorového a vyšetřujícího státního zástupce ve věcech, kdy koná obligatorně vyšetřování (§ 161 odst. 3, 4 tr. ř.). *Státní zastupitelství*, 2007, č. 1

SCHELLE, Karel. Vznik státního zastupitelství před 160 lety. *Státní zastupitelství*, 2010, č. 9

ŠABATA Karel, RUŽIČKA, Miroslav. Zamyšlení nad některými změnami, které přináší nový trestní zákoník. *Státní zastupitelství*, 2010, č. 1

ŠABATA Karel, RUŽIČKA, Miroslav. Soukromá žaloba – ano či ne?. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 2

ŠKOP, Martin. Judikatura v případě vyšetřování trestných činů policistů – lidskoprávní konotace. *Jurisprudence*, 2006, č. 7

VANTUCH, Pavel. Možnosti dopadů nového trestního zákoníku na trestní řízení. *Trestní právo*, 2010, č. 3

VESECKÁ, Renata. Aktuální problematika veřejné žaloby v právní úpravě České republiky. *Státní zastupitelství*, 2008, č. 11-12

VESECKÁ, Renata. Nezávislost státního zastupitelství a Evropská unie. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 7-8

ZEZULOVÁ, Jana. K možnosti předání věci nižšímu státnímu zastupitelství k zastupování před soudem v případech trestných činů příslušníků Policie ČR a příslušníků Bezpečnostní informační služby. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 6

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení č. 2/1993 Sb. Předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Pokyny obecné povahy nejvyššího státního zástupce

Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009, o trestním řízení

Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 6/2010, o trestním řízení

Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 5/2008, o dozoru nad místy, kde je omezována osobní svoboda

Internetové stránky

K vyhledání hesla *Veřejný zájem*. Dostupné na stránce:

<http://iuridictum.pecina.cz/w/Ve%C5%99ejn%C3%BD_z%C3%A1jem>

Systémové doporučení Ligy lidských práv: Kritéria pro zřízení a činnost nezávislého orgánu pro šetření porušení zákona ze strany policistů a strážníků, dostupné na stránce: <www.llp.cz>

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.4.2003, sp. zn. 4 Tz 21/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.8.2009, sp. zn. 4 Tz 46/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2003, sp. zn. 5 Tdo 1205/2003